

Хмельницький національний університет
Факультет здоров'я, психології, фізичної культури та спорту
Кафедра психології та педагогіки

КВАЛІФІКАЦІЙНА ДИПЛОМНА РОБОТА

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Рівень вищої освіти

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО СТВОРЕННЯ
СІМ'Ї В УМОВАХ ВІЙНИ

Назва теми

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Шифр і назва галузі знань

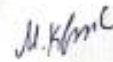
Спеціальність 053 Психологія

Шифр і назва спеціальності

Шифр 21013

номер НП

Виконала: здобувачка IV курсу, групи ПП-21-1

Карина МАЗУР

Підпис

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник Доктор філософії, доцент

Науковий ступінь, ачене звання

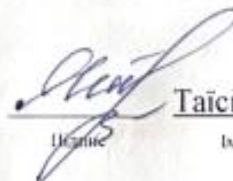
Підпис

Дарія КАРПОВА

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

До захисту допускаю:

Зав. кафедри психології та педагогіки
доктор психологічних наук, професор

Таїсія КОМАР

Підпис

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

30 травня 2025 р.

Хмельницький, 2025

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет здоров'я, психології, фізичної культури та спорту
Кафедра психології та педагогіки
Освітній рівень перший (бакалаврський)
Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
Спеціальність 053 «Психологія»
Освітня програма освітньо-професійна програма «Психологія»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри психології та педагогіки

Таїсія КОМАР

протокол № 5 від 12 грудня 2024 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ ДИПЛОМНУ РОБОТУ

Карини МАЗУР

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ здобувача

1. Тема кваліфікаційної дипломної роботи: «Психологічна готовність студентської молоді до створення сім'ї в умовах війни»

Керівник кваліфікаційної дипломної роботи: Дарія КАРПОВА, доктор філософії

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ, науковий ступінь, вчене звання

з психології, доцент

Затверджено наказом ректора університету від 07 лютого 2025 р. № 23

2. Строк подання здобувачем роботи на кафедру 30 травня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: матеріали звіту з науково-дослідної практики, комплекс методів та методик дослідження: Методика «Діагностика шлюбного потенціалу особистості» (ДШПО) (Є. Потапчук), Опитувальник «Шкала кохання і симпатій» (З. Рубін), Опитувальник ПЕА (розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність)» (А. Волкова), Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя (І. Юнда).

4. Зміст кваліфікаційної дипломної роботи (перелік питань, які потрібно розробити): вступ, розділ 1 Психологічна готовність молоді до створення сім'ї в умовах війни як проблемне питання, висновки до розділу; розділ 2 Емпіричне дослідження психологічної готовності до створення сім'ї в умовах війни, висновки до розділу, висновки, список використаних джерел, додатки.

5. Перелік графічного матеріалу (із зазначенням обов'язкових креслень)

6 рисунки, 23 таблиці.

6. Консультанти розділів кваліфікаційної дипломної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

Дата видачі завдання 12 грудня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів (розділів) кваліфікаційної дипломної роботи	Строк виконання етапу роботи	Примітка
1	Вибір теми дослідження. Визначення об'єкта і предмета дослідження, постановка мети і завдань.	До 01.10. 2024 р.	виконано
2	Визначення теоретико- методологічних засад дослідження. З'ясування актуальності проблеми.	До 01.12. 2024 р.	виконано
3	Оформлення вступу кваліфікаційної дипломної роботи.	До 01.02. 2025 р.	виконано
4	I розділ кваліфікаційної дипломної роботи.	До 01.03. 2025 р.	виконано
5	II розділ кваліфікаційної дипломної роботи.	До 01.04. 2025 р.	виконано
6	Загальні висновки.	До 01.05. 2025 р.	виконано
7	Оформлення кваліфікаційної дипломної роботи.	До 01.06. 2025 р.	виконано
8	Попередній захист кваліфікаційної дипломної роботи.	29 травня 2025 р.	виконано
9	Захист кваліфікаційної дипломної роботи (відповідно графіку)	11 червня 2025 р.	виконано

Здобувач

Карина МАЗУР

Керівник роботи

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ
Дарія КАРПОВА

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

АНОТАЦІЯ

Тема кваліфікаційної дипломної роботи «Психологічна готовність студентської молоді до створення сім'ї в умовах війни»

Здобувач

Карина МАЗУР

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник

Дарія КАРПОВА

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Кваліфікаційна дипломна робота включає 97 сторінки, 23 таблиці, 6 рисунків, перелік джерел посилання із 59 найменувань.

Ключові слова: психологічна готовність, студентська молодь, створення сім'ї, війна, психологічні чинники, психологічна готовність до сімейного життя.

Об'єкт дослідження: є готовність особистості до сімейного життя.

Предмет дослідження: є психологічна готовність молоді до сімейного життя в умовах війни.

За результатами дослідження визначено чинники психологічної готовності молоді до шлюбу та сімейного життя, які тісно пов'язана з індивідуальними цінностями особистості і вони впливають на загальну життєву орієнтацію людини та визначають її поведінку і вчинки, підібрано психологічний інструментарій та здійснено емпіричне дослідження психологічної готовності до розроблено практичні рекомендації молоді щодо засвоєння сімейних обов'язків та сімейних ролей.

Одержані результати можуть бути використані подружнім парам для покращення взаємин між партнерами. Висвітлені теоретичні та емпіричні висновки можуть бути використані при здійсненні психологічного консультування пар, а також у процесі підготовки студентів-психологів до професійної діяльності у таких навчальних дисциплінах: «Психологія сім'ї», «Психологічне консультування».

Дипломник

М.К.М.С.

Підпис

Карина МАЗУР

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Дата подання кваліфікаційної дипломної роботи до захисту 30 травня 2025р.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ МОЛОДІ ДО СТВОРЕННЯ СІМ'Ї В УМОВАХ ВІЙНИ ЯК ПРОБЛЕМНЕ ПИТАННЯ	11
1.1 Теоретичний аналіз психологічної готовності молоді до сімейного життя в умовах війни	11
1.2. Особливості студентського віку у контексті формування сімейних цінностей	14
1.3. Фактори, що впливають на психологічну готовність до створення сім'ї в умовах війни	20
Висновки до розділу 1	26
РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО СТВОРЕННЯ СІМ'Ї В УМОВАХ ВІЙНИ.....	28
2.1 Характеристика методів емпіричного дослідження психологічної готовності студентської молоді до створення сім'ї в умовах війни	28
2.2 Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження щодо психологічної готовності студентської молоді до створення сім'ї в умовах війни.....	34
2.3 Практичні рекомендації молоді щодо засвоєння сімейних обов'язків та сімейних ролей.....	65
Висновки до розділу	68
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ.....	81
Додаток А.....	81
Психологічна методика «Діагностика шлюбного потенціалу особистості» (ДШПО) (автор Потапчук Є. М.).....	81
Додаток Б	90
Опитувальник «Шкала кохання і симпатії» (Рубін З.).....	90
Додаток В.....	93
Опитувальник ПЕА (розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність)	93
Додаток Г	96
Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя (Юнда І. Ф.).....	96

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах війни українське суспільство переживає глибокі трансформації, які стосуються не лише економічних та політичних сфер, а й особистісного та сімейного життя. Особливої уваги потребує молодь, яка знаходиться в етапі становлення як особистості та майбутнього члена суспільства. Психологічна готовність до створення сім'ї є складним багатокомпонентним процесом, що включає ціннісні орієнтації, рівень емоційної зрілості, комунікативні навички та відповідальність. Війна ускладнює цей процес, знижуючи рівень емоційної стабільності та підвищуючи тривожність серед молоді. Багато студентів стикаються з високим рівнем стресу, нестабільністю, переїздами, втратами, страхом за майбутнє, зміною життєвих пріоритетів, що прямо впливає на їхнє бачення майбутньої сім'ї. Усе це формує нові виклики для педагогіки і психології, пов'язані з необхідністю підготовки молоді до гармонійного подружнього життя.

Сім'я як базовий осередок суспільства є фундаментальною ланкою у формуванні світогляду та психологічного комфорту особистості. Її значення зростає в умовах нестабільності, адже саме родина часто стає джерелом підтримки, безпеки та надії. Однак для створення міцної сім'ї недостатньо лише бажання - необхідна ґрунтовна психологічна готовність. Молодь, з огляду на свою вікову специфіку, ще перебуває у процесі самовизначення, що ускладнює формування стійкої мотивації до створення сім'ї. В умовах війни у свідомості багатьох змінюється уявлення про стабільність і майбутнє, що може як пришвидшити бажання одружитися, так і відтермінувати цей крок. Усе це вимагає адаптованих підходів до підготовки молоді до сімейного життя.

Варто зазначити, що психологічна готовність до шлюбу включає низку важливих характеристик, таких як: емоційну зрілість, соціальну адаптивність, усвідомленість щодо ролей у сім'ї, здатність до компромісів. В умовах війни ці характеристики можуть набувати нових відтінків - наприклад, потреба у безпеці може змінити пріоритети у виборі партнера. Досвід травм, втрат або переїздів

може сформувати унікальну картину подружніх очікувань. Тому важливо формувати в молоді навички емоційного саморегулювання та реалістичного прогнозування взаємин. В умовах невизначеності особливо актуальними стають такі компетентності, як внутрішня мотивація, автономність і здатність до співпереживання. Освітні установи, зокрема ЗВО, повинні стати середовищем, яке сприяє не лише професійному становленню, а й підготовці до особистісного та сімейного життя.

Важливою складовою підготовки до створення сім'ї є формування правильного уявлення про сімейні обов'язки, розподіл ролей, партнерську підтримку. У період війни молодь часто зіштовхується з неусвідомленими страхами, пов'язаними з майбутнім, що створює внутрішні бар'єри для планування подружнього життя. Водночас у частини студентів навпаки зростає прагнення до створення стабільних стосунків як джерела опори. Ці протилежні тенденції потребують гнучкого психолого-педагогічного супроводу. Практична робота психологів повинна включати просвітницькі лекції, тренінги з розвитку комунікативних навичок, групову психотерапію. Також варто впроваджувати діагностичні методики для виявлення рівня готовності студентів до сімейного життя. Війна змінює фокус ідеалів - тому підготовка до шлюбу повинна базуватись на нових підходах.

Проблему психологічної готовності молоді до шлюбу вивчали багато вітчизняних дослідників. Зокрема, І. Астремська та Г. Зелінська дослідили психологічні особливості подружніх стосунків у молодих сім'ях. А. Баратинська та Л. Пось, розглядали ступінь задоволеності шлюбом у осіб з різним рівнем адаптивної поведінки. А. Бахтій та І. Астремська вивчали вплив гендерно зумовлених ролей на взаємини в подружній парі. Д. Бондарєва присвятила свою роботу розвитку психологічної готовності осіб юнацького віку до сімейного життя. А. Вовк, у своїх працях ґрунтовно аналізує поняття шлюбного потенціалу та роль вищої освіти в підготовці до шлюбу. Г. Дьоміна наголошує на становленні особистісної зрілості як ключовому компоненті готовності до подружнього життя. Є. Потапчук та Д. Карпова, розглядають що відіграє роль у

формуванні шлюбного потенціалу особистості. Ці дослідження створюють наукову базу для розробки сучасних програм підготовки молоді до сім'ї.

Актуальність теми зумовлена складною суспільно-психологічною ситуацією, спричиненою війною, яка змінює уявлення про сімейні цінності та шлюбну стабільність. Молодь часто перебуває в стані психологічної невизначеності, що впливає на її здатність будувати глибокі, довготривалі стосунки. Вибір цієї теми обумовлений необхідністю осмислити, як трансформуються очікування і готовність до створення сім'ї в умовах криз. Автори дослідження керувалися прагненням надати психологам, викладачам і студентам практичні рекомендації щодо подолання труднощів, пов'язаних із формуванням здорових сімейних відносин. Війна не лише руйнує матеріальні об'єкти, вона змінює ментальні конструкції, включаючи уявлення про кохання, партнерство і майбутнє. Саме тому важливо підтримувати молодь у пошуках особистісної та емоційної стабільності, допомагаючи їй знаходити ресурси для побудови здорових родин. Підготовка до шлюбу в нових реаліях має стати важливою частиною гуманітарної освіти.

Об'єктом дослідження є готовність особистості до сімейного життя.

Предметом дослідження є психологічна готовність молоді до сімейного життя в умовах війни.

Мета: дослідити психологічну готовність молоді до створення сім'ї в умовах війни

Завдання дослідження:

1. Дослідити наукові підходи до вивчення психологічної готовності молоді до створення сім'ї в умовах війни.
2. З'ясувати суб'єктивні та об'єктивні фактори, що детермінують рівень розвитку психологічної готовності молоді до створення сім'ї в умовах війни.
3. Обґрунтувати діагностичний інструментарій для емпіричного дослідження психологічної готовності молоді до створення сім'ї в умовах війни.

4. Практичні рекомендації молоді щодо засвоєння сімейних обов'язків та сімейних ролей

Гіпотеза дослідження: Психологічна готовність молоді до шлюбу та сімейного життя тісно пов'язана з індивідуальними цінностями особистості, які впливають на загальну життєву орієнтацію людини та визначають її поведінку і вчинки

Методи дослідження включають: теоретичні (аналіз літературних джерел, синтез, порівняння, узагальнення), емпіричні (опитування, анкетування, психодіагностичні методики) та методи математичної обробки даних для аналізу результатів дослідження. Зокрема, у межах емпіричного етапу були використані такі психодіагностичні інструменти:

- опитувальник «Шкала кохання і симпатії» (З. Рубін);
- опитувальник ПЕА (розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність);
- тест-карта оцінки готовності до сімейного життя (І. Юнда)
- психологічна методика «Діагностика шлюбного потенціалу особистості» (ДШПО) (Є. Потапчук).

Практична цінність роботи полягає в розробці конкретних рекомендацій для студентів щодо психологічної готовності до створення сім'ї в умовах війни, а також можливості впровадження результатів дослідження в освітній процес, психологічне консультування та практику роботи з молоддю.

Експериментальна база дослідження - ресурсний інформаційно-консультативний центр психологічної підтримки «Хмельницький психологічний центр». До участі в дослідженні були залучені 20 осіб віком від 18 до 25 років.

Апробація результатів дослідження: надруковано тези «Особливості психологічної готовності студентської молоді до створення сім'ї в умовах війни», що були опубліковані 10 квітня 2025 р. збірнику наукових праць «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців», Хмельницький національний університет, надруковано тези «Психологічна готовність студентської молоді у контексті військових конфліктів: психологічний аспект», що опубліковані в збірнику Міжнародної науково-

практичної конференція «Science and information technologies in the modern world», 21-23 травня 2025 р., Афіни, Греція.

Структура роботи містить вступ, два основні розділи (у першому розділі розглядаються теоретичні аспекти психологічної готовності молоді до створення сім'ї в умовах війни, а в другому - описується емпіричне дослідження з аналізом отриманих результатів та рекомендаціями для студентів), висновки, переліку джерел посилання.

РОЗДІЛ 1 ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ МОЛОДІ ДО СТВОРЕННЯ СІМ'Ї В УМОВАХ ВІЙНИ ЯК ПРОБЛЕМНЕ ПИТАННЯ

1.1 Теоретичний аналіз психологічної готовності молоді до сімейного життя в умовах війни

Як свідчить практика психологічна готовність молоді до створення сім'ї завжди була складним і багатогранним явищем, що поєднує особистісні, соціальні та культурні чинники. В умовах воєнного стану в Україні ця тема набула особливої актуальності, адже нестабільність, страх за майбутнє, зміни в ціннісних орієнтаціях і травматичний досвід безпосередньо впливають на здатність молодої особи формувати та підтримувати стабільні подружні стосунки. Сучасна молодь перебуває під тиском нових викликів, що змінюють саме поняття шлюбного потенціалу та його реалізацію. Теоретичний аналіз дозволяє виявити основні компоненти готовності до шлюбу, а також їх трансформацію в умовах війни.

Психологічна готовність до сімейного життя охоплює емоційну, когнітивну та мотиваційну складові, які мають бути сформованими до вступу в шлюб. За словами І. Бахтія та І. Астремської, вагоме значення має вплив гендерних ролей, що закладаються ще в дитинстві і моделюють очікування щодо сімейних функцій [3, с. 210]. У контексті воєнного часу роль цих установок посилюється, адже традиційні уявлення про чоловічу та жіночу роль можуть змінюватися під тиском необхідності адаптації до нових реалій. Як вважає І. Астремська, війна активізує латентні психологічні конфлікти, що ускладнює формування стабільних сімейних намірів [1, с. 210]. Таким чином, зміна гендерної динаміки виступає фактором, що потребує окремої уваги у психологічній підготовці молоді до шлюбу.

На думку Д. Бондаревої, готовність до сімейного життя формується як поступовий процес розвитку особистісної зрілості, що включає здатність до емпатії, відповідальності та конструктивного спілкування [4, с. 27]. В умовах

війни ці риси набувають ще більшої значущості, оскільки молоді люди стикаються з емоційним вигоранням, втратою близьких, евакуацією та іншими стресогенними чинниками. Д. Бондарєва підкреслює, що серед молоді, яка пережила бойові дії, спостерігається зниження мотивації до створення тривалих емоційних зв'язків. Це потребує розробки спеціальних психологічних програм підтримки, орієнтованих на відновлення довіри та стабільності у міжособистісних стосунках.

Дослідники В. Вінс та Ю. Кашпур вважають, що гармонізація міжособистісних взаємин подружніх пар потребує психологічної підтримки як до, так і після укладення шлюбу, особливо у воєнний період [10, с. 42]. Вони стверджують, що ключову роль відіграє психологічне консультування, яке дозволяє молодим людям усвідомити власні потреби, очікування і внутрішні конфлікти. У контексті війни така підтримка стає особливо необхідною, адже зростає кількість шлюбів, укладених на тлі емоційного збудження або травматичного досвіду. Автори наголошують на важливості стабілізації емоційного стану партнерів задля формування здорових моделей поведінки.

Психолог А. Вовк підкреслює, що готовність до шлюбу – це не лише психологічний стан, а також показник інтеграції особистості в соціокультурне середовище, яке формує ціннісні орієнтири щодо родини [17, с. 135]. На його думку, молодь в умовах війни нерідко демонструє суперечливі установки: з одного боку – прагнення до стабільності через створення сім'ї, з іншого – страх втратити близьку людину. Така дуальність може спричинити затримку у прийнятті рішень щодо шлюбного партнерства. А. Вовк вказує, що високий рівень тривожності знижує загальний шлюбний потенціал. Отже, психологічна підтримка має бути спрямована також на зменшення екзистенційної тривоги.

Згідно з поглядами Д. Карпова та Т. Пащенко, мотивація вступу до шлюбу в умовах війни зазнає трансформації – на перший план виходить потреба у психологічній безпеці, а не традиційні уявлення про кохання чи стабільність [40, с. 1450]. Автори наголошують, що шлюб розглядається як засіб виживання, що впливає на якість подружніх стосунків у подальшому. Вони вважають, що

актуалізується також прагнення до швидкого формування сім'ї без достатнього етапу пізнання партнера, що є ризикованим психологічно [40, с. 1453]. Така мотиваційна перебудова має бути врахована в роботі фахівців з підготовки молоді до шлюбу.

На думку Г. Гошковської та Т. Жуковської, психологічна готовність студентів до створення сім'ї формується не лише через індивідуальний досвід, а й під впливом освітнього середовища, яке має адаптуватися до нових умов [22, с. 53]. Війна змінила ціннісні орієнтири молоді, і тому традиційні форми підготовки до сімейного життя потребують переосмислення. Автори вказують, що навчальні курси мають включати елементи кризової психології, формування навичок стресостійкості та управління емоціями. Освітня система, на їхню думку, повинна брати активну участь у формуванні нового підходу до теми сімейного життя.

Як зазначає А. Дьоміна, формування особистісної зрілості молоді до подружнього життя має базуватися на усвідомленні цінності партнерства, відповідальності та психологічної автономності [25, с. 97]. У воєнних умовах ця зрілість проявляється через здатність адаптуватися до невизначеності, долати втрати та зберігати довіру до інших. На думку дослідниці, багато молодих людей не мають належного рівня психологічної стійкості, що ускладнює процес формування зрілих подружніх стосунків. Таким чином, розвиток особистісної зрілості є критичним компонентом готовності до шлюбу.

Дослідниця О. Буряк у своєму дослідженні трансформації шлюбних стосунків в українському суспільстві зазначає, що у період війни відбувається переоцінка цінностей і нова соціалізація, яка змінює уявлення про роль сім'ї. На її думку, шлюб перестає бути лише інститутом репродукції чи стабільності – він стає формою соціальної підтримки. Авторка також зазначає, що війна формує нові типи подружніх взаємин – союз на основі спільного досвіду виживання, що часто перевищує традиційні уявлення про любов і турботу [7, с. 58]. Це зумовлює потребу в адаптивних моделях психологічної підтримки молоді.

Як зазначають С. Христина та В. Дудченко, то вони акцентують на специфіці підготовки молоді до шлюбу в умовах воєнного стану, відзначаючи роль державної підтримки у цьому процесі [54, с. 138]. Автори вказують, що відсутність системної допомоги та спеціалізованих програм лише посилює почуття розгубленості серед молоді. Вони вважають, що інтеграція психологічної освіти, консультування та соціальної допомоги є необхідною для формування відповідальної готовності до шлюбу. Психологічна допомога повинна охоплювати як індивідуальні, так і групові форми роботи.

Таким чином, аналіз наукових джерел свідчить про те, що психологічна готовність молоді до сімейного життя в умовах війни є багатограним процесом, що поєднує особистісні, мотиваційні та соціокультурні чинники. Війна не лише трансформує мотиви укладання шлюбу, а й впливає на структуру психологічної зрілості та стресостійкості молодої людини. У зв'язку з цим актуальним є впровадження міждисциплінарного підходу до підготовки молоді до шлюбу – із залученням психологів, педагогів, соціальних працівників та освітніх інституцій.

1.2. Особливості студентського віку у контексті формування сімейних цінностей

Варто зазначити, що студентський вік - це важливий етап у житті особистості, який характеризується не лише професійним становленням, а й формуванням життєвих орієнтирів, зокрема сімейних цінностей. У цей період молоді люди активно рефлексують власні уявлення про сім'ю, партнерство, любов, шлюб, що обумовлюється як психологічними змінами, так і соціальними впливами. На думку Т. Гошковської та Т. Жуковської, саме студентський період є критичним для формування образу майбутнього сімейного життя та усвідомлення ролей у ньому [22, с. 45]. Формування ціннісного ставлення до шлюбу в цей період стає визначальним фактором психологічної готовності до створення сім'ї. З огляду на це, важливо розглядати студентський вік як період

активного психологічного конструювання уявлень про сім'ю. Актуальність цього питання зростає в умовах соціальних трансформацій, нестабільності та війни, які створюють додаткові виклики для молоді. У цьому контексті аналіз психологічних особливостей студентського віку є необхідним для розуміння чинників, що впливають на формування сімейних цінностей.

Перш за все, студентський вік асоціюється з процесом активного пошуку ідентичності, включно з гендерною та соціальною. Як зазначає І. Астремська, у цей період формуються внутрішні образи сім'ї, які часто будуються на основі досвіду батьківської родини та впливу соціального оточення. Молодь прагне індивідуалізації, однак часто переносить у нові стосунки засвоєні моделі поведінки, не усвідомлюючи їх вплив. На думку І. Астремської, формування сімейних цінностей у студентів також значною мірою залежить від рівня їхньої психологічної зрілості та здатності до емпатії [1, с. 212]. Студенти починають глибше усвідомлювати значення взаєморозуміння, підтримки, розподілу обов'язків - базових компонентів щасливої сім'ї. Особливо важливим є усвідомлення відповідальності за вибір партнера та майбутнє спільне життя. У цей період виникає потреба в усвідомленому плануванні шлюбу, а не лише в романтичних ідеалізаціях.

На думку психолога А. Вовк, вік студентів є найбільш чутливим до впливу зовнішніх чинників у питаннях формування шлюбних орієнтацій, оскільки він є перехідним від підліткового до дорослого способу мислення. Власне в цьому віці особистість починає ставити питання про сенс любові, вибір партнера, можливість побудови стабільного шлюбу. За словами дослідниці, соціальна нестабільність і постійна зміна моделей сім'ї у суспільстві призводять до зміщення акцентів у ціннісній ієрархії молоді. Вона дедалі частіше надає перевагу кар'єрі, свободі, самореалізації, відкладаючи шлюб на пізніший період життя. Проте, як вважає А. Вовк, саме в умовах викликів (зокрема війни) посилюється потреба у створенні стабільного соціального середовища - сім'ї, що виступає джерелом психологічної безпеки [17, с. 139]. Таким чином, цінності, пов'язані з емоційною близькістю, підтримкою, довірою, актуалізуються саме в

період кризи. Це свідчить про амбівалентність мотивацій, які супроводжують молодь у процесі формування шлюбних установок.

У контексті індивідуально-психологічного підходу, важливим є розуміння того, що формування сімейних цінностей у студентському віці значною мірою пов'язане з особистісною зрілістю. Як вважає Г. Дьоміна, особистісна зрілість передбачає розвиток таких якостей, як відповідальність, рефлексія, вміння до компромісу, здатність до тривалих зобов'язань. Молодь, яка досягла цієї стадії, демонструє вищу готовність до створення сім'ї, оскільки вміє оцінювати не лише емоційну, але й практичну сторону спільного життя. Дьоміна наголошує, що незрілі особистості схильні до ідеалізації партнера, уникання труднощів та егоцентризму, що часто стає причиною конфліктів у шлюбі [25, с. 103]. Таким чином, інтерналізовані цінності впливають не лише на готовність до шлюбу, а й на його стабільність. Це ще раз підтверджує необхідність психолого-педагогічного супроводу молоді у процесі самопізнання та формування реалістичних уявлень про сімейне життя. Університет, на думку дослідниці, повинен бути осередком не лише академічної, а й емоційної підготовки до дорослого життя.

О. Буряк, аналізуючи трансформацію шлюбних моделей у сучасному українському суспільстві, підкреслює зростання популярності альтернативних форм партнерства серед студентів, таких як співжиття без реєстрації шлюбу. На думку авторки, це зумовлено недовірою до інституції шлюбу, негативним досвідом батьків або спостереженням за конфліктними родинами. Водночас, Буряк наголошує, що попри зовнішню відкритість до альтернатив, молодь внутрішньо орієнтована на традиційні цінності - вірність, любов, підтримку, взаємоповагу [7, с. 49]. Вона вважає, що такі цінності залишаються ядром майбутнього шлюбу, навіть якщо його форма змінюється. Ці амбівалентні установки ускладнюють прогнозування поведінки молоді щодо створення сім'ї. У результаті виникає потреба у міждисциплінарному вивченні мотивацій і поведінкових моделей студентів. Також це актуалізує необхідність зміни підходів до освітньої підготовки у сфері сімейних відносин.

У дослідженні Л. Дейниченко особлива увага приділяється мотивації студентів до шлюбу, яка в цьому віці ще не є стабільною та піддається зовнішнім впливам. На її думку, студенти часто мають спотворені уявлення про функції сім'ї, зокрема про розподіл ролей, обов'язків, комунікацію. Автор наголошує, що мотивація до шлюбу базується переважно на емоційно-чуттєвій основі, без урахування складних побутових чи фінансових аспектів. Це може призвести до невиправданих очікувань від партнера і самого шлюбу. Як вважає Л. Дейниченко, важливо формувати у студентів цілісне уявлення про шлюб як соціально-психологічний інститут, що потребує зусиль обох партнерів [24, с. 106]. Для цього необхідне впровадження курсів з основ сімейної психології у навчальні програми. Такі знання сприятимуть більш реалістичному підходу до майбутнього шлюбу.

Цінності, що формуються в студентському віці, часто мають гендерну зумовленість. А. Бахтій та І. Астремська стверджують, що соціалізація чоловіків і жінок у дитинстві зумовлює різні підходи до побудови сім'ї в юнацтві. Як вважають автори, жінки частіше орієнтуються на емоційно-психологічний комфорт, а чоловіки - на забезпечення й соціальний статус. Це впливає на формування різних очікувань у подружньому житті. Якщо такі очікування не узгоджуються ще на дошлюбному етапі, виникає ризик конфліктів. Тому важливо навчати молодь вмінню вести діалог, узгоджувати життєві пріоритети, домовлятися. Гендерна компетентність, на думку авторів, є складовою готовності до шлюбу [3, с. 212].

Ще одним важливим аспектом є вплив інформаційного середовища на формування уявлень студентської молоді про сім'ю. Як зазначає І. Мищенко, сучасні медіа транслують амбівалентні моделі сімейних відносин - від ідеалізованих романтичних сюжетів до демонстрації конфліктних, нестабільних союзів. Молодь, споживаючи цей контент, часто формує уявлення про сімейне життя, що не відповідає дійсності. Це ускладнює процес прийняття обґрунтованих рішень щодо створення сім'ї. І. Мищенко наголошує на важливості розвитку критичного мислення у студентів як запобіжника проти

засвоєння деструктивних моделей поведінки [29, с. 84]. Особливо це актуально в умовах війни, коли інформаційна напруга посилює тривожність та впливає на здатність молоді до емоційного прогнозування. У зв'язку з цим, формування сімейних цінностей має бути підкріплене внутрішніми орієнтирами, а не лише зовнішніми зразками. Залучення студентів до діалогу про цінності, рефлексія власного досвіду та соціальних установок стає важливою умовою психологічної готовності до шлюбу.

У контексті війни студентська молодь опиняється перед новими викликами, які впливають на процес ціннісного самовизначення. Як зазначає Т. Титаренко, екзистенційна невизначеність змушує молодих людей шукати стабільності в особистих відносинах, зокрема у створенні сім'ї. Водночас, відчуття загрози, втрати близьких, відтерміновані плани формують нове ціннісне поле, в якому на перше місце виходить емоційна підтримка та довіра. Авторка підкреслює, що для молоді, яка переживає стрес війни, важливими стають такі якості, як надійність партнера, готовність до взаємодопомоги, здатність приймати відповідальність [34, с. 54]. Це означає, що навіть за умов нестабільності відбувається не руйнування, а перегрупування системи сімейних цінностей. Саме тому вивчення психологічних особливостей студентського віку сьогодні має враховувати не лише вікову специфіку, а й соціальний контекст.

Студентський вік є перехідним етапом, на якому молоді люди активно визначають свої життєві орієнтири, зокрема щодо сімейних відносин. Врахування соціальних, психологічних та індивідуальних чинників, таких як медіа, досвід батьківської родини, екзистенційна невизначеність і особистісна зрілість, є важливим для розуміння процесу формування сімейних цінностей. В умовах соціальних змін, зокрема війни, ці фактори набувають нових акцентів, що відображається на підходах молоді до створення сім'ї. У таблиці 1.1. узагальнено і систематизовано основні фактори, що впливають на формування сімейних цінностей в студентському віці, а також їхній вплив на готовність молоді до створення сім'ї.

Таблиця 1.1.

Основні аспекти формування сімейних цінностей в студентському віці

Фактори	Опис	Вплив на формування сімейних цінностей
Психологічна зрілість	Розвиток відповідальності, емпатії, здатності до компромісів.	Підвищує готовність до реалістичних уявлень про шлюб і відповідальність за партнера.
Соціальні зміни	Зміни в суспільних ролях та гендерних стереотипах.	Впливає на уявлення про сімейні ролі та партнерство, що може спричинити зміщення пріоритетів у відносинах.
Медіа та інформаційний вплив	Споживання романтичних або ідеалізованих зображень сім'ї в медіа.	Формує уявлення про ідеалізовані або реалістичні аспекти шлюбу, що може викликати амбівалентність у ставленні до нього.
Екзистенційна невизначеність	Вплив війни та соціальних потрясінь на особистісне самовизначення.	Створює потребу в стабільності, посилюючи бажання створити міцну і надійну сім'ю як джерело емоційної підтримки.
Роль батьківської родини	Досвід батьківських відносин і вплив сімейної історії.	Визначає модель майбутніх відносин, зокрема стиль спілкування і розподілу обов'язків.
Гендерна соціалізація	Різні очікування щодо ролі чоловіків і жінок у сім'ї.	Визначає ставлення до ролі партнерів в шлюбі, що може

		призвести до конфліктів, якщо ці очікування не узгоджуються.
Стабільність суспільства (війна)	Вплив соціальних потрясінь, таких як війна, на психіку та стосунки молоді.	Посилює потребу в емоційній безпеці, довірі та стабільності в шлюбі.
Особистісні цінності	Розвиток індивідуальних переконань, етичних норм і принципів щодо шлюбу та партнерства.	Створює фундамент для усвідомлених і зрілих рішень щодо вибору партнера та майбутнього сімейного життя.

Таким чином, студентський вік є визначальним періодом у формуванні сімейних цінностей, коли особистість проходить через етапи самоідентифікації, переосмислення життєвих орієнтирів та закладення основ для майбутнього шлюбу. У цьому віці молодь стикається з впливом багатьох чинників - від особистісної зрілості до соціального середовища, включаючи медіа, міжособистісні відносини та актуальні виклики, зумовлені війною. Сімейні цінності, які формуються в цей період, поєднують як традиційні установки (любов, вірність, відповідальність), так і нові акценти - рівноправність, підтримка, емоційна безпека. Умови війни ще більше актуалізують потребу в створенні міцної родини як джерела стабільності. Отже, підтримка студентської молоді в цьому процесі має базуватися на цілеспрямованому психолого-педагогічному супроводі, який сприятиме формуванню усвідомленої та відповідальної готовності до створення сім'ї.

1.3. Фактори, що впливають на психологічну готовність до створення сім'ї в умовах війни

Психологічна готовність до створення сім'ї є важливою складовою соціальної та особистісної зрілості, що забезпечує стабільність і гармонійність подружніх відносин. В умовах війни цей процес набуває додаткових складнощів і викликів, адже вплив соціально-психологічних факторів на молодь значно змінюється через екстремальні умови. Дослідження психологічної готовності до шлюбу в умовах війни є надзвичайно актуальним, оскільки війна накладає специфічний відбиток на всі сфери життя, включаючи психічне здоров'я молоді, її емоційний стан, стосунки в родині і мотивацію до створення сім'ї.

У сучасному соціокультурному контексті війна має глибокий вплив на психологічний стан особистості, що безпосередньо стосується її готовності до сімейного життя. Як вважає І. Астремська та Г. Зелінська, під час війни значно зростає рівень стресу серед молодих людей, що може призводити до психологічних розладів, які ускладнюють формування стабільних партнерських відносин. Війна часто призводить до втрат, психічних травм, а також до змін у системі цінностей, що може мати прямий вплив на бажання створювати сім'ю. Дослідження вказують на те, що в таких умовах люди можуть відчувати страх і невизначеність щодо майбутнього, що значно впливає на їх готовність до одруження [1, с. 210].

Одним із важливих факторів, що впливають на психологічну готовність до сім'ї під час війни, є взаємодія із соціальним середовищем. Як зазначає А. Бахтій, та І. Астремська в умовах війни традиційні соціальні структури часто змінюються, що викликає у молоді потребу в стабільності та підтримці. Психологічна готовність до шлюбу в таких умовах часто ґрунтується на прагненні знайти емоційну підтримку та безпеку, що веде до швидших та іноді поспішних рішень щодо шлюбу. Проте, війна також може сприяти утворенню стосунків, в яких є великий акцент на практичну сторону сімейного життя, таких як підтримка в побуті та економічна стабільність [2, с. 39].

Ще одним суттєвим фактором є вплив гендерних ролей на готовність до шлюбу в умовах війни. Війна змінює не тільки соціальні структури, але й традиційні гендерні ролі, змушуючи молодь переглядати свої уявлення про

шлюб і сім'ю. Як стверджують А. Вовк та Є. Потапчук, гендерні стереотипи можуть стати причиною конфліктів у подружніх парах, якщо партнерів не підтримує соціальна та емоційна стабільність. В умовах війни традиційні уявлення про роль чоловіка та жінки у сім'ї змінюються, що може викликати додаткові труднощі для молодих пар у плануванні сімейного життя [18, с. 55].

Особливо важливим аспектом є психологічна підтримка майбутнього подружжя у цей важкий період. Як вважає Д. Бондарєва, високий рівень стресу, депресії та тривоги серед молодих людей під час війни робить важливим забезпечення доступу до психологічної допомоги. Адже багато молодих людей переживають травматичні події, що може призвести до емоційного вигорання та низької здатності до створення здорових і гармонійних сімейних відносин. Психологічне консультування в таких умовах може допомогти не тільки адаптуватися до нових умов, але й правильно налаштувати подружні стосунки на довготривалу перспективу [4, с. 72].

Одним із аспектів, що суттєво впливають на психологічну готовність до шлюбу, є рівень інтелектуального і емоційного розвитку молоді. Як стверджує Т. Гончарук, молоді люди в умовах війни можуть переживати великий емоційний стрес, що може вплинути на їх здатність до адекватної самооцінки та прийняття рішень щодо шлюбу. Тому важливо, щоб психологічна готовність до створення сім'ї включала не тільки фізичну та емоційну стабільність, але й інтелектуальну готовність до довготривалої відповідальності за партнерські стосунки [20, с. 27].

У контексті війни також змінюються соціальні цінності, що стосуються шлюбу та сім'ї. Як вважає О. Буряк, сучасні умови війни змушують молодь ставитися до шлюбу не лише як до емоційного, але й як до соціального інституту. Ці зміни можуть призвести до того, що молоді люди надаватимуть перевагу не лише традиційним цінностям, але й більш прагматичному підходу до формування сім'ї. Важливо зазначити, що в умовах війни особи можуть мати більшу потребу у стабільності, що може прискорити процес укладання шлюбу [7, с. 82].

Не менш важливим є вивчення психологічної підготовки до шлюбу в умовах війни, що дозволяє виявити рівень адаптації молоді до таких екстремальних обставин. Більшість молодих людей, що пережили війну, стикаються з серйозними труднощами в адаптації до нормального соціального життя. Вони можуть мати травматичний досвід, який ускладнює їх сприйняття сімейного життя. Тому важливо, щоб психологічна підготовка до шлюбу включала не тільки знання про стосунки, але й техніки стрес-менеджменту та управління емоціями в умовах стресу [54, с.130].

Також варто зазначити, що війна не тільки змінює погляди молоді на створення сім'ї, але й впливає на здоров'я майбутніх партнерів. Негативний вплив війни на фізичне та психічне здоров'я молоді може призвести до зниження її здатності до плідної взаємодії в подружньому житті. В умовах війни молоді люди частіше стикаються з психологічними травмами, що може негативно позначитися на їх здатності будувати здорові стосунки та створювати сім'ї [51, с.900].

Війна в Україні призвела до безпрецедентних змін у житті кожного громадянина, включаючи студентів. У таких надзвичайних обставинах питання створення сім'ї набуває особливого забарвлення, а психологічна готовність до цього відповідального кроку може зазнавати значних трансформацій.

Як зазначають дослідники готовність до сімейного життя залежить від взаємодії внутрішніх і зовнішніх факторів та є синтезом таких взаємопов'язаних і взаємозумовлених компонентів як: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, емоційно-регулятивного і поведінкового. Важливо, щоб усі ці компоненти були не лише розвинені, але й гармонійно взаємодіяли з відповідними компонентами у партнера. Якщо коротко охарактеризувати компоненти готовності особистості до вступу у шлюб, то вони включають [51, 53,54]:

1) мотиваційно-ціннісний компонент, який передбачає: – позитивну мотивацію шлюбу (розвинену в ході успадкування від батьківської сім'ї або сформовану в особистісній корекції); – розуміння своїх потреб та того, як їх можна задовольняти в сім'ї; – ціннісно-смыслову сферу «Я» (наявність

сформованої цінності сім'ї в особистості); – усталені погляди на життя взагалі та сімейне зокрема;

2) когнітивний (пізнавальний) компонент: – необхідні знання про сім'ю (поінформованість у її компонентах, діяльності, потребах тощо); – навички спілкування; – розуміння своїх потреб та вміння про них висловлюватись, знання про шлях їх реалізації;

3) емоційно-регулятивний компонент: – здатність до рефлексії своїх та партнера емоційних проявів; – достатні навички саморегуляції та самоорганізації; – стабільність самооцінки; – усталеність почуттів; – розвинені якості вольової сфери, здатність до самоконтролю.

Психологічна готовність молоді до створення сім'ї формується під впливом комплексу взаємопов'язаних факторів, які значною мірою загострюються в умовах війни. Нестабільність, відчуття небезпеки, втрати, а також переоцінка життєвих цінностей змушують молодь по-новому осмислювати значення шлюбу та сім'ї. Водночас діють і традиційні чинники, такі як рівень особистісної зрілості, міжособистісні стосунки, соціальне оточення та культурні установки. Для глибшого розуміння цих впливів доцільно класифікувати їх за змістовими групами. У таблиці 1.2. узагальнено основні чинники, що формують психологічну готовність молоді до шлюбу в умовах воєнного стану, із зазначенням їхнього впливу.

Таблиця 1.2.

Фактори, що впливають на психологічну готовність молоді до створення сім'ї в умовах війни

Група факторів	Конкретні чинники	Характер впливу
Психологічні фактори	- Особистісна зрілість - Емпатія - Саморефлексія - Потреба в безпеці	Формують здатність до відповідальних стосунків і емоційної стабільності

Соціальні фактори	<ul style="list-style-type: none"> - Вплив батьківської родини - Соціальні ролі - Оточення однолітків 	Визначають моделі поведінки в стосунках, очікування від шлюбу
Культурно-ціннісні фактори	<ul style="list-style-type: none"> - Ставлення до шлюбу в суспільстві - Гендерні стереотипи - Релігійні переконання 	Формують уявлення про «ідеальну сім'ю», норму та обов'язки
Освітні фактори	<ul style="list-style-type: none"> - Наявність знань про шлюб і сім'ю - Психолого-педагогічна підготовка 	Сприяють усвідомленому вибору партнера та подружніх ролей
Інформаційні фактори	<ul style="list-style-type: none"> - Вплив медіа - Соціальні мережі - Поширення ідеалізованих або деструктивних моделей 	Можуть формувати нереалістичні очікування щодо стосунків
Військові фактори	<ul style="list-style-type: none"> - Втрата стабільності - Ризики та тривожність - Потреба в підтримці 	Актуалізують потребу в родині як джерелі емоційного захисту
Мотиваційні фактори	<ul style="list-style-type: none"> - Прагнення до близькості - Потреба у приналежності - Пошук сенсу 	Підсилюють бажання створити емоційно значущі стосунки

Отже, психологічна готовність до створення сім'ї в умовах війни є складним і багатофакторним процесом, що залежить від численних соціально-психологічних, культурних і емоційних умов. Важливо враховувати не лише індивідуальні характеристики молоді, але й зовнішні фактори, які можуть істотно змінювати погляди на сімейне життя в умовах війни. Психологічна допомога, адекватна підтримка з боку соціального середовища, а також глибоке

розуміння нових соціальних реалій є ключовими елементами, що допомагають забезпечити здорові та гармонійні сімейні стосунки в екстремальних умовах.

Висновки до розділу 1

Психологічна готовність молоді до створення сім'ї в умовах війни є складним і багатогранним явищем, яке потребує комплексного підходу до дослідження. У першому розділі було здійснено теоретичний аналіз цього поняття, що дозволяє зрозуміти, як саме війна впливає на соціальні та психологічні процеси в житті молодих людей. Теоретичні засади свідчать про те, що війна призводить до значних змін у соціальному середовищі, що в свою чергу впливає на сімейні стосунки та формування готовності до подружнього життя.

Молодь, що переживає військові конфлікти, стикається з великою кількістю стресових факторів, які змінюють її уявлення про шлюб і сім'ю. Психологічна готовність до шлюбу в таких умовах часто визначається не лише емоційною стабільністю, але й прагматизмом, необхідністю отримання соціальної та емоційної підтримки. У свою чергу, це змушує молодих людей переглядати свої ціннісні орієнтири, надаючи більше значення емоційній безпеці та стабільності.

Важливою особливістю психологічної готовності до шлюбу є вплив соціокультурних факторів, зокрема, зміни в традиційних гендерних ролях. Війна викликає зміну соціальних структур, що може зумовити нові підходи до уявлення про подружні стосунки та взаємодію партнерів. Проте ці зміни можуть спричинити і конфлікти в подружніх парах, адже у молодих людей може не бути достатнього досвіду в подоланні таких труднощів.

Особливо важливим є етап студентського віку, коли молодь активно формує свої життєві уявлення про сім'ю та шлюб. На цьому етапі важливими є як внутрішні чинники, так і вплив соціального середовища, що може змінювати сприйняття шлюбних відносин. Війна, в свою чергу, вносить корективи в цей

процес, адже підвищення рівня стресу та невизначеності може призводити до поспішних рішень щодо шлюбу, що не завжди є найкращим виходом.

Фактори, що впливають на психологічну готовність до створення сім'ї в умовах війни, є різноманітними. Серед них можна виокремити соціально-економічні зміни, психологічні травми, а також гендерні стереотипи, що можуть визначати роль партнерів у майбутньому сімейному житті. Всі ці фактори накладаються один на одного, створюючи складний контекст для формування стійких і здорових стосунків.

Значну роль у формуванні психологічної готовності до шлюбу відіграє рівень підтримки з боку соціального середовища, зокрема родини, друзів та психологів. У часи війни молодим людям важливо отримувати підтримку та консультації, що допомагає знижувати рівень тривожності та депресії. Взаємодія з іншими людьми дозволяє створити емоційну підтримку, необхідну для прийняття серйозних рішень щодо майбутнього.

У той же час важливо враховувати, що в умовах війни багато молодих людей переживають значні психологічні травми, які можуть впливати на їхнє бажання створювати сім'ї. Психологічна підготовка та адаптація до нових соціальних умов є важливими аспектами для формування здорових подружніх стосунків у молоді, яка пережила бойові дії та інші труднощі війни.

Загалом, перший розділ дослідження доводить, що психологічна готовність молоді до шлюбу в умовах війни є складним процесом, що залежить від численних соціальних, психологічних і культурних чинників. Більш детальне вивчення цих аспектів дозволяє зрозуміти специфіку формування сімейних цінностей в умовах війни та визначити основні напрямки для підтримки молоді в період підготовки до створення сім'ї.

РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО СТВОРЕННЯ СІМ'Ї В УМОВАХ ВІЙНИ

2.1 Характеристика методів емпіричного дослідження психологічної готовності студентської молоді до створення сім'ї в умовах війни

У процесі вивчення психологічної готовності молоді до створення сім'ї в умовах війни важливо застосовувати науково обґрунтовані, надійні та валідні психодіагностичні методики, які дозволяють дослідити різні аспекти цієї готовності. Методологічна багатовимірність проблеми вимагає комплексного підходу, що охоплює емоційно-ціннісну, когнітивну, мотиваційну й поведінкову сфери особистості. У цьому підрозділі подається характеристика основних методів, які використовувались для діагностики різних компонентів психологічної готовності до сімейного життя.

Враховуючи сучасні виклики воєнного часу, особливої актуальності набуває дослідження не лише загальної спрямованості на шлюб, а й особистісних ресурсів, емоційної включеності у партнерство, здатності до взаємодії та прийняття відповідальності. З цією метою було використано чотири ключові психодіагностичні інструменти: опитувальник «Шкала кохання і симпатії» (З. Рубін), опитувальник ПЕА (розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність), тест-карта оцінки готовності до сімейного життя (І. Юнда) та методика «Діагностика шлюбного потенціалу особистості» (ДШПО) Є. Потапчука.

Психологічна методика «Діагностика шлюбного потенціалу особистості» (ДШПО).

Методика «Діагностика шлюбного потенціалу особистості», розроблена Є. Потапчуком, є сучасним психодіагностичним інструментом, що дозволяє всебічно оцінити внутрішні можливості та особистісні риси людини, які безпосередньо впливають на якість і гармонійність подружнього життя. Основна мета методики - виявити наявний у особи рівень шлюбного потенціалу, тобто

інтегрального ресурсу, що охоплює психологічну, емоційну, поведінкову та ціннісну готовність до вступу у стабільні шлюбні відносини [59].(Додаток А)

Методика дає змогу оцінити як позитивні якості, що сприяють налагодженню подружніх стосунків (емоційна зрілість, комунікабельність, гнучкість, відповідальність), так і труднощі, які можуть ускладнювати сімейне життя (імпульсивність, низька конфліктостійкість, залежність, ригідність). Особливо важливою є здатність особистості усвідомлювати й приймати особливості як власної поведінки, так і поведінки майбутнього або реального партнера, що в умовах сучасних викликів, зокрема війни, стає критично необхідним.

Зміст методики структуровано у вигляді семи тематичних блоків, кожен із яких містить по 25 тверджень. Загалом опитувальник включає 175 тверджень, що репрезентують найпоширеніші характеристики, важливі для шлюбного партнерства. Оцінювання здійснюється за п'ятибальною шкалою, де «5» означає повне схвалення ознаки, а «1» - її повне несприйняття. Такий формат дає змогу точно виміряти індивідуальні переваги, установки, уявлення та очікування щодо партнерства [59].

Методика має кілька варіантів застосування. По-перше, вона може використовуватися як інструмент самооцінювання - особа самостійно оцінює власні риси, що мають значення у шлюбі. По-друге, опитувальник дозволяє здійснити взаємну оцінку шлюбного потенціалу партнерами, що планують шлюб або вже перебувають у шлюбі. Це дозволяє виявити відповідність чи невідповідність очікувань і реальної поведінки, рівень міжособистісної сумісності, потенційні зони конфлікту й ресурси для розвитку відносин.

Ключовою перевагою методики є її здатність виявляти не лише загальні риси особистості, а й ті, що безпосередньо впливають на сімейну динаміку. Це, зокрема, готовність до компромісів, здатність підтримувати партнера у кризових ситуаціях, схильність до домінування чи підпорядкування, гнучкість у розподілі ролей тощо. Отримані результати можуть слугувати основою для індивідуальної

психологічної корекції, підвищення рівня усвідомлення партнерських потреб і розвитку особистісної зрілості.

Методика «Діагностика шлюбного потенціалу особистості» набуває особливої цінності в умовах воєнного часу, коли молоді люди часто приймають рішення про шлюб на тлі підвищеної тривоги, невизначеності та стресу. У таких умовах важливо мати інструмент, який дозволяє критично оцінити не лише емоційне бажання створити сім'ю, а й реальні ресурси для її побудови та збереження. ДШПО дозволяє отримати комплексну картину шлюбної готовності, сприяючи формуванню усвідомлених, відповідальних рішень у сфері особистого життя.

Завдяки широкому діапазону застосування (індивідуальне, парне чи сімейне консультування), методика може бути ефективно використана як у роботі практичного психолога, так і в освітньому середовищі, де важливо допомогти молоді сформуванню зрілих уявлень про шлюб. Крім того, вона дає змогу здійснити профілактику конфліктів, розлучень, невдалих партнерських союзів, а також сприяє розвитку культури відповідального подружжя.

Опитувальник «Шкала кохання і симпатії» (З. Рубін).

Опитувальник «Шкала кохання і симпатії» є психодіагностичним інструментом, розробленим для дослідження емоційної складової міжособистісних стосунків. Його мета - виявити рівень сформованості почуттів любові або симпатії до іншої людини, що є надзвичайно актуальним у контексті вивчення психологічної готовності молоді до створення сім'ї. Визначення характеру емоційної прихильності дозволяє зрозуміти, чи має зв'язок між партнерами глибоку особистісну основу, чи зумовлений лише поверхневим захопленням або фізичним потягом [56].(Додаток Б)

Методика передбачає використання низки тверджень, які респонденти оцінюють за п'ятибальною шкалою відповідно до свого особистого ставлення. Зміст тверджень спрямований на вимірювання таких аспектів емоційних відносин, як рівень довіри, потреба у взаємній підтримці, здатність до емоційної відкритості, важливість фізичної та психологічної близькості. Важливо, що

відповіді дозволяють виявити не лише загальну силу емоцій, а й їх якісні характеристики - зрілість почуттів, схильність до ідеалізації партнера, залежність або емоційну автономність [56].

У процесі інтерпретації результатів особлива увага приділяється диференціації понять «любов» і «симпатія». Якщо симпатія часто має ситуативний характер і не завжди передбачає тривалі зобов'язання, то любов у межах цієї методики розглядається як більш глибоке й сталий емоційне утворення, яке поєднує емоційну турботу, почуття захищеності, довіру, спільні цінності. Це критично важливо для оцінки психологічної готовності до створення стабільних сімейних стосунків.

У період війни, коли молодь часто переживає нестабільність, втрати, психологічну напругу, здатність до побудови емоційно зрілих відносин є ключовим фактором ефективної адаптації у шлюбі. Використання опитувальника дає змогу не лише проаналізувати теперішній стан емоційної сфери молоді, а й своєчасно виявити потребу в психологічній підтримці або розвитку емоційної компетентності. Таким чином, ця методика є важливим інструментом для попередження емоційних помилок і формування відповідальної мотивації до створення родини.

Опитувальник ПЕА (розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність)

Методика ПЕА використовується для глибокого аналізу міжособистісної взаємодії в парах і дозволяє оцінити якість емоційного зв'язку, взаєморозуміння та сприйняття авторитету партнера. У контексті дослідження психологічної готовності до створення сім'ї в умовах соціальної напруги та невизначеності, зокрема війни, дана методика дає змогу встановити, наскільки сформовані ключові елементи партнерських стосунків, що є основою довготривалого і стабільного шлюбу [57].(Додаток В)

Методика складається з набору тверджень, кожне з яких респондент оцінює за шкалою відповідності (наприклад, від 1 – повністю не згоден, до 5 – повністю згоден). Твердження згруповано за трьома основними блоками: розуміння, емоційне тяжіння та авторитетність. Компонент розуміння вказує на

здатність партнера співпереживати, приймати іншу людину, бачити ситуацію її очима. Емоційне тяжіння охоплює позитивні емоції, симпатію, фізичний та психологічний потяг. Авторитетність показує, наскільки один партнер визнає компетентність, досвід або моральну силу іншого [57].

Окремо кожен із трьох параметрів відображає важливі аспекти психологічної готовності до спільного життя. Наприклад, високий рівень розуміння сприяє ефективній комунікації, зменшенню конфліктів і глибшому емоційному контакту. Емоційне тяжіння є маркером загального рівня емоційної задоволеності відносинами. Авторитетність, у свою чергу, вказує на потенціал партнерів до спільного прийняття рішень, що набуває особливої ваги в кризових умовах, таких як війна, коли важливо мати довіру до думки та вибору іншого.

Загалом, опитувальник ПЕА дає змогу оцінити ступінь психологічної сумісності між потенційними або реальними шлюбними партнерами. Він допомагає виявити сильні сторони стосунків, а також ті аспекти, які потребують корекції або розвитку. У роботі з молоддю ця методика є особливо цінною, оскільки дозволяє не лише проаналізувати поточний стан взаємин, але й сформуванати у респондентів реалістичне уявлення про вимоги до ефективного партнерства, що є передумовою гармонійного подружнього життя.

Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя (І. Юнда)

Методика, розроблена І. Юндою, є комплексним психодіагностичним інструментом, що дозволяє всебічно оцінити рівень готовності особистості до створення сім'ї. Вона ґрунтується на уявленні про шлюб не лише як емоційний союз, а як багатокomпонентну систему, що включає мотиваційні настанови, емоційно-психологічну зрілість, соціальну адаптивність, моральну відповідальність і побутову готовність. Методика передбачає виявлення як зовнішніх (усвідомлених), так і внутрішніх (латентних) чинників, що впливають на потенційну здатність до створення і підтримання гармонійних подружніх стосунків.

Структура тесту складається з окремих шкал, кожна з яких оцінює специфічний аспект готовності до шлюбного життя. Наприклад, мотиваційна

шкала дозволяє визначити глибину прагнення до створення сім'ї та домінуючі мотиви (наприклад, потреба у любові, бажання мати дітей, соціальний статус). Соціальна шкала орієнтована на вивчення здатності особистості до адаптації у новій ролі чоловіка або дружини, готовність до конструктивного спілкування, виконання соціальних функцій. Емоційно-психологічна шкала виявляє рівень емоційної зрілості, стійкості до стресів і вміння вирішувати конфлікти. Побутова шкала, у свою чергу, фіксує практичні знання та навички ведення домашнього господарства, фінансового планування та розподілу обов'язків.

Методика реалізується у формі опитувальника, в якому респондент самостійно оцінює твердження за визначеною шкалою (найчастіше п'ятибальною), що дозволяє здійснити кількісну обробку результатів. Бали, набрані в кожній шкалі, узагальнюються в інтегральний показник готовності до сімейного життя. Особливість цієї методики полягає в можливості не лише зафіксувати рівень зрілості особистості, а й виявити дисбаланс між окремими аспектами готовності, що може слугувати основою для подальшої психологічної підтримки або корекції.

Загалом, тест-карта І. Юнди є потужним діагностичним засобом у руках фахівця, що дозволяє виявити глибину внутрішньої підготовленості молоді до сімейного життя. В умовах соціальної нестабільності, яку породжує війна, ця методика допомагає з'ясувати, чи має особа не лише бажання вступити в шлюб, а й реальні ресурси для адаптації, співпраці з партнером, спільного подолання труднощів. Це особливо важливо при оцінюванні студентської молоді, яка ще лише формує уявлення про ролі очікування у шлюбі.

Емпіричне дослідження проводилось на базі Ресурсного інформаційно-консультативного центру психологічної підтримки «Хмельницький психологічний центр». Це спеціалізована установа, яка займається наданням психологічної допомоги, консультуванням та освітньо-профілактичною діяльністю серед молоді.

Вибірка респондентів складалася з 20 студентів віком від 18 до 25 років. Учасники представляли різні спеціальності та рівні освіти (бакалаврат,

магістратура), а також мали різну статеву належність. Вибірка була сформована на основі добровільної участі, анонімність і конфіденційність результатів було гарантовано.

Цільовою групою стали молоді люди, які перебувають у критичному віковому періоді формування шлюбних орієнтацій та сімейних цінностей. Враховуючи воєнну ситуацію, особливий акцент у дослідженні було зроблено на вплив екзистенційної нестабільності на готовність до створення сім'ї.

Таким чином, дослідження має як теоретичне, так і практичне значення для розуміння внутрішніх ресурсів молоді, що сприяють або перешкоджають формуванню шлюбної готовності в умовах соціальної нестабільності.

Комплексне використання чотирьох психодіагностичних методик дозволило отримати глибокий аналіз психологічної готовності молоді до створення сім'ї в умовах війни. Кожен інструмент дав змогу виявити різні аспекти готовності - від емоційного залучення та сумісності до рівня особистісної зрілості та шлюбного потенціалу. Застосування дослідження на базі Хмельницького психологічного центру забезпечило високу якість збору даних та достовірність результатів. Отримані дані ляжуть в основу подальшого аналізу та розробки рекомендацій щодо підтримки молоді на шляху до створення зрілих і стійких сімей.

2.2 Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження щодо психологічної готовності студентської молоді до створення сім'ї в умовах війни

Війна як екстремальна соціально-психологічна ситуація значною мірою впливає на всі аспекти життєдіяльності, включаючи систему міжособистісних відносин, мотивацію до шлюбного союзу, емоційне функціонування та здатність до довготривалих партнерських зв'язків. Саме тому вивчення цього феномена в сучасних умовах є не лише актуальним, а й суспільно значущим завданням.

Результати, отримані в межах дослідження, дозволяють глибше зрозуміти, як змінюються пріоритети, цінності, емоційна сфера та поведінкові установки молоді щодо інституту шлюбу в умовах війни. Аналіз ґрунтується на результатах чотирьох психодіагностичних методик - опитувальника «Шкала кохання і симпатії» опитувальника ПЕА, тест-карти І. Юнди та методики «Діагностика шлюбного потенціалу особистості» (ДШПО). Кожен з інструментів дозволив оцінити різні аспекти шлюбної готовності: емоційну залученість, рівень комунікативної взаємодії, мотиваційні установки та особистісні ресурси.

Оцінювання проводилося на базі Хмельницького психологічного центру за участі 20 студентів віком від 18 до 25 років. У вибірці були представлені як жінки, так і чоловіки, різні за рівнем освіти, спеціальностями та життєвим досвідом. Така різноманітність дозволила забезпечити ширше охоплення особистісних і соціальних характеристик, які можуть. (рис.2.1. та рис.2.2.)

Рисунок 2.1. Відсоткового співвідношення чоловіків та жінок, які брали участь в дослідженні

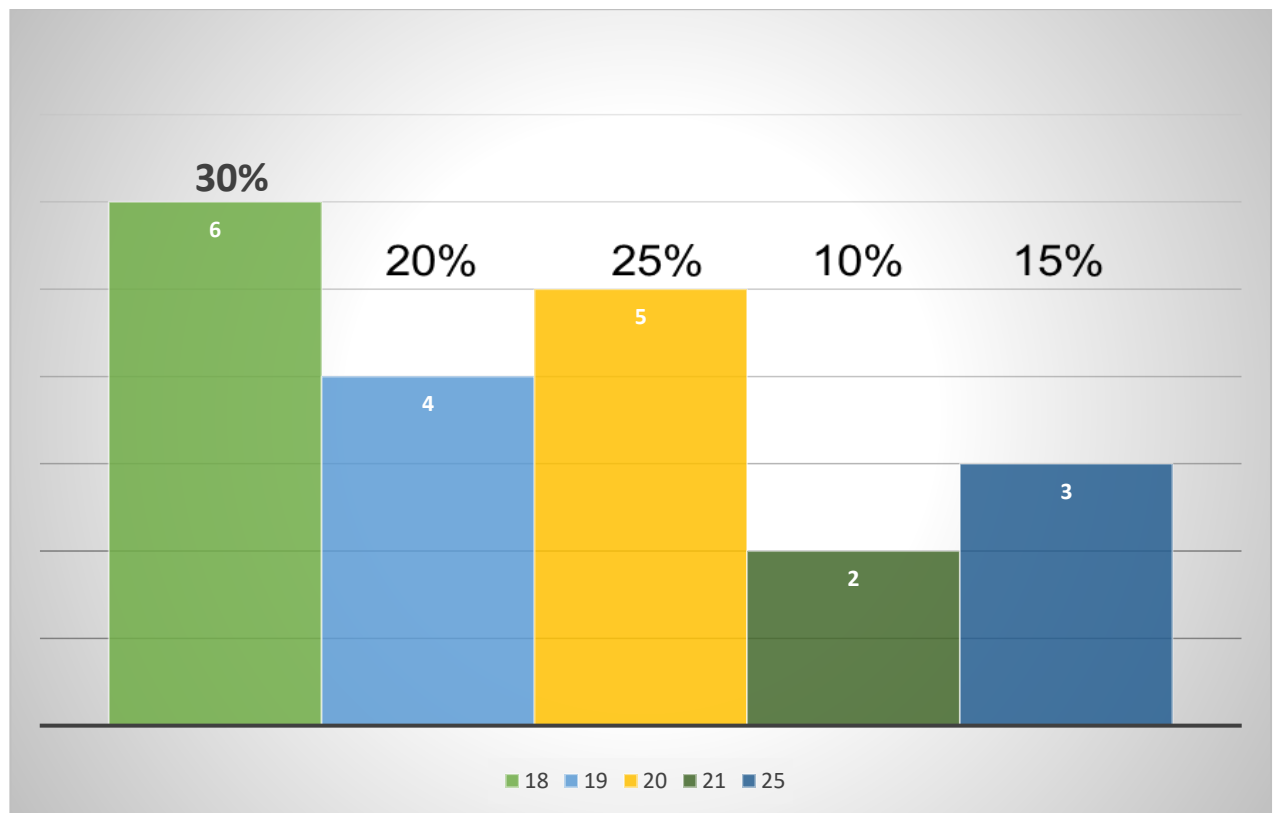

Рисунок 2.2. Кількісно-вікове співвідношення респондентів, які взяли участь у дослідженні

Результати дослідження за психологічною методикою «Діагностика шлюбного потенціалу особистості» (ДШПО)

1. Діагностика ознак фізичної привабливості людини (зовнішні форми, пропорції, запах тіла).

У структурі психологічної готовності до створення сім'ї важливе місце посідає сприйняття фізичної привабливості - як власної, так і потенційного партнера. Естетичні уявлення про зовнішність відіграють не лише роль у початковому етапі встановлення міжособистісного контакту, але й можуть впливати на подальшу стабільність та гармонійність стосунків у шлюбі. Самооцінка зовнішніх характеристик, як і оцінка партнера, відображає внутрішній стан особистості, її впевненість у собі, сформованість ідеалів та очікувань від майбутнього подружнього життя.

Методика оцінки ознак фізичної привабливості, яка використовує п'ятибальну шкалу, дозволяє комплексно дослідити широкий спектр параметрів

зовнішності - від загальних (наприклад, фігура, вага, постава) до деталізованих (форми обличчя, стан шкіри, тембр голосу тощо). Також враховується стан фізичного здоров'я та вміння підтримувати особистий стиль. Отримані показники дають змогу визначити рівень задоволеності власним тілом або тілесністю іншої особи, що має пряме відношення до емоційної відкритості, сексуальності та здатності до довготривалих взаємин.

У межах нашого дослідження серед студентської молоді було проведено оцінювання за цією методикою з метою виявлення характерних тенденцій у ставленні до фізичної привабливості. Далі наведено узагальнені результати, на підставі яких можна зробити висновки щодо особливостей самосприйняття та потенційних ускладнень у шлюбному виборі молоді в умовах воєнного часу.

Таблиця 2.1.

Результати діагностики ознак фізичної привабливості людини

№	Стать	Сума балів	Рівень привабливості
1	Ж	91	високий
2	Ж	78	середній
3	Ж	101	високий
4	Ж	88	високий
5	Ж	72	середній
6	Ж	95	високий
7	Ж	110	дуже високий
8	Ж	83	середній
9	Ж	66	середній
10	Ж	60	низький
11	Ж	105	дуже високий
12	Ж	80	середній
13	Ч	92	високий
14	Ч	76	середній
15	Ч	64	низький

16	Ч	108	дуже високий
17	Ч	82	середній
18	Ч	69	середній
19	Ч	54	низький
20	Ч	97	високий

Таблиця 2.2.

Розподіл рівнів привабливості у відсотках (%):

Рівень привабливості	Кількість осіб	Відсоток (%)
Дуже високий	3	15%
Високий	6	30%
Середній	7	35%
Низький	4	20%
Усього	20	100%

Згідно з результатами, більшість респондентів мають середній (8 осіб, 40%) або високий рівень (6 осіб, 30%) самооцінки фізичної привабливості. Дуже високий рівень зафіксовано у 3 респондентів (15%), а низький рівень – у 3 осіб (15%). Дуже низький рівень не було виявлено.

Серед дівчат переважає високий та середній рівень привабливості: 5 мають високий, 5 - середній, одна - дуже високий і одна - низький рівень. Це свідчить про відносно позитивну самооцінку зовнішніх характеристик у більшості дівчат.

Серед хлопців спостерігається більше варіацій: 2 мають високий рівень, 4 - середній, 2 - низький і 1 - дуже високий. У порівнянні з дівчатами, хлопці частіше мають нижчі оцінки, що може свідчити про більші сумніви щодо власної зовнішності або вищу критичність.

Більшість студентів оцінюють свою фізичну привабливість на середньому або високому рівні, що є позитивним показником для формування впевненості у міжособистісних і шлюбних стосунках. Низький рівень виявлено у трьох

студентів, яким рекомендовано звернути увагу на фактори, що знижують самооцінку, і за потреби скористатися психологічною підтримкою.

Дуже високі показники свідчать про гармонійне сприйняття себе, що сприяє формуванню зрілих емоційних зв'язків. Результати також вказують на важливість роботи з психологічною підтримкою молоді, особливо в умовах війни, коли емоційна нестабільність може викривляти сприйняття себе та партнера.

2. Діагностика інтелектуально-світоглядної привабливості

Інтелектуально-світоглядна привабливість є важливою складовою емоційної та когнітивної сумісності у майбутніх подружніх стосунках. У воєнний час здатність мислити критично, приймати зважені рішення та підтримувати одне одного набуває особливого значення. Саме тому важливо дослідити, наскільки молодь усвідомлює цінність цих якостей у шлюбі. результати дослідження 20 студентів щодо оцінки інтелектуально-світоглядної привабливості партнера.

Таблиця 2.3.

Результати діагностики інтелектуально-світоглядної привабливості

№	Стать	Загальна кількість балів	Рівень інтелектуально-світоглядної привабливості
1	Жіноча	98	Високий
2	Жіноча	91	Високий
3	Жіноча	82	Середній
4	Жіноча	88	Високий
5	Жіноча	94	Високий
6	Жіноча	69	Середній
7	Жіноча	74	Середній
8	Жіноча	101	Високий
9	Жіноча	86	Високий
10	Жіноча	79	Середній

11	Жіноча	64	Низький
12	Жіноча	90	Високий
13	Чоловіча	77	Середній
14	Чоловіча	83	Середній
15	Чоловіча	95	Високий
16	Чоловіча	66	Середній
17	Чоловіча	107	Дуже високий
18	Чоловіча	89	Високий
19	Чоловіча	60	Низький
20	Чоловіча	72	Середній

Таблиця 2.4.

Розподіл рівнів інтелектуально-світоглядної привабливості у відсотках

Рівень привабливості	Кількість осіб	Відсоток (%)
Дуже високий	1	5%
Високий	9	45%
Середній	8	40%
Низький	2	10%
Усього	20	100%

Результати свідчать, що більшість студентів (11 із 20) мають високий або дуже високий рівень оцінки інтелектуально-світоглядної привабливості своїх потенційних партнерів. Це свідчить про важливість для молоді таких якостей, як мудрість, здатність до конструктивної критики, вміння розуміти думки інших та прагнення до саморозвитку.

У 7 респондентів виявлено середній рівень, що може означати або помірну вимогливість до інтелектуальних якостей партнера, або недостатнє усвідомлення їхнього значення. Такі студенти можуть мати не зовсім сформовану уяву про роль інтелектуальної сумісності в шлюбі.

Двоє учасників (одна дівчина та один хлопець) показали низький рівень оцінки, що вказує на потенційні труднощі у розумінні важливості інтелектуального партнерства у шлюбі. Їм доцільно рекомендувати індивідуальні консультації з психологом для підвищення рівня самоусвідомлення та формування зрілих критеріїв вибору партнера.

Дані дослідження засвідчують, що більшість студентської молоді цінує інтелектуально-світоглядні якості у потенційному шлюбному партнері. Це є позитивним чинником у формуванні психологічної готовності до сімейного життя, особливо в умовах соціальної нестабільності. Однак виявлені окремі випадки низьких оцінок вимагають індивідуального психолого-педагогічного супроводу для формування більш зрілого бачення ролі інтелектуальної сумісності у шлюбі.

3. Діагностика ознак морально-психологічної привабливості (вияви морально-психологічних властивостей)

У межах емпіричного дослідження було проведено діагностику морально-психологічної привабливості студентської молоді як важливого чинника готовності до сімейного життя. Оцінювання здійснювалося за п'ятибальною шкалою, що дозволило виявити індивідуальні особливості уявлень про себе в контексті міжособистісних і шлюбних стосунків. Отримані результати подано в таблиці з відповідною інтерпретацією рівнів.

Таблиця 2.5.

Результати діагностики ознак морально-психологічної привабливості

№	Респондент	Бали	Рівень
1	Дівчина 1	96	високий
2	Дівчина 2	88	високий
3	Дівчина 3	79	середній
4	Дівчина 4	102	високий
5	Дівчина 5	69	середній
6	Дівчина 6	111	дуже високий

7	Дівчина 7	93	високий
8	Дівчина 8	61	низький
9	Дівчина 9	82	середній
10	Дівчина 10	87	високий
11	Дівчина 11	76	середній
12	Дівчина 12	98	високий
13	Хлопець 1	106	дуже високий
14	Хлопець 2	91	високий
15	Хлопець 3	83	середній
16	Хлопець 4	66	середній
17	Хлопець 5	71	середній
18	Хлопець 6	104	високий
19	Хлопець 7	59	низький
20	Хлопець 8	95	високий

Таблиця 2.6.

Розподіл рівнів морально-психологічної привабливості

Рівень привабливості	Кількість осіб	Відсоток (%)
Дуже високий	2	10%
Високий	9	45%
Середній	7	35%
Низький	2	10%
Усього	20	100%

Згідно з результатами, більшість респондентів (11 із 20) продемонстрували високий рівень морально-психологічної привабливості, що свідчить про добре сформовану систему цінностей, здатність до співпереживання, комунікативність і відповідальність. Середній рівень було виявлено у 6 студентів, що може

вказувати на наявність деяких труднощів у прояві моральних або комунікативних якостей у стосунках.

Дуже високий рівень продемонстрували лише 2 респонденти, що говорить про їхню високу моральну зрілість та готовність до побудови гармонійних партнерських взаємин. Водночас низький рівень самооцінки виявлено у 2 осіб, що є сигналом про потенційні внутрішні конфлікти, труднощі в емпатії або саморефлексії, які можуть потребувати психологічної підтримки.

Отримані дані підтверджують важливість морально-психологічної зрілості для формування готовності до шлюбного життя, особливо в умовах соціальної напруги та нестабільності. Більшість учасників демонструють позитивний потенціал у розвитку якісних партнерських взаємин, проте наявність студентів із середнім і низьким рівнем морально-психологічної привабливості підкреслює потребу у профілактичній психологічній роботі, спрямованій на розвиток емоційної чуйності, відповідальності та моральної рефлексії.

4. Діагностика інтимно-сексуальної привабливості студентів (вияви інтимно-сексуального потенціалу):

Інтимно-сексуальна привабливість є важливим компонентом особистісної та шлюбної зрілості, що впливає на гармонійність партнерських стосунків. Самооцінювання здійснювалося за п'ятибальною шкалою, що дозволило визначити рівень сформованості сексуальної ідентичності, досвіду, бажань і делікатності у спілкуванні. Нижче подано підсумкові результати та їх інтерпретацію.

Таблиця 2.7.

Результати діагностики інтимно-сексуальної привабливості студентів

№	Респондент	Бали	Рівень
1	Дівчина 1	101	високий
2	Дівчина 2	95	високий
3	Дівчина 3	82	середній
4	Дівчина 4	107	дуже високий

5	Дівчина 5	69	середній
6	Дівчина 6	110	дуже високий
7	Дівчина 7	90	високий
8	Дівчина 8	63	низький
9	Дівчина 9	88	високий
10	Дівчина 10	79	середній
11	Дівчина 11	85	високий
12	Дівчина 12	93	високий
13	Хлопець 1	104	високий
14	Хлопець 2	99	високий
15	Хлопець 3	77	середній
16	Хлопець 4	64	низький
17	Хлопець 5	72	середній
18	Хлопець 6	108	дуже високий
19	Хлопець 7	84	середній
20	Хлопець 8	92	високий

У результаті дослідження було виявлено, що більшість студентів (12 осіб) мають високий рівень інтимно-сексуальної привабливості, що свідчить про їхню відкритість до інтимних стосунків, сформовану сексуальну ідентичність, здатність до емпатійного і делікатного спілкування у сфері сексу. Дуже високий рівень спостерігається у 3 респондентів, які продемонстрували високий рівень інтимної зрілості, розвинену чуттєвість та креативність у сексуальному самовираженні.

Середній рівень зафіксовано у 5 студентів. Це може вказувати на часткову невпевненість у своїх сексуальних можливостях, брак досвіду або вплив культурних і моральних установок. Низький рівень самооцінки інтимно-сексуальної привабливості спостерігається у 2 осіб, що може бути ознакою зниженої сексуальної активності, сором'язливості або внутрішніх психологічних

бар'єрів. Такі респонденти можуть потребувати індивідуальної консультації з психологом для формування здорового ставлення до інтимної сфери.

Результати свідчать про загалом позитивний інтимно-сексуальний потенціал досліджуваної молоді, що є важливим ресурсом у формуванні гармонійних шлюбних і партнерських відносин. Водночас виявлені середні та низькі рівні у частини студентів сигналізують про необхідність психологічної просвіти, зокрема щодо тем сексуальної етики, делікатності, комунікації та прийняття себе. Формування позитивної сексуальної самооцінки є ключовим чинником для побудови відкритих, щирих і довірливих стосунків у подружньому житті. Рекомендовано впроваджувати просвітницькі програми у навчальних закладах з питань сексуальної культури та емоційної зрілості.

5. Діагностика ознак матеріально-фінансової та господарської привабливості (вияви господарсько-побутових та матеріально-фінансових здібностей)

Матеріально-фінансова та господарська привабливість є важливою складовою психологічної готовності до сімейного життя, оскільки вона визначає спроможність особи підтримувати життєзабезпечення родини. У межах емпіричного дослідження оцінювалися здатності молоді до планування бюджету, ведення побуту та відповідального ставлення до матеріальної стабільності сім'ї.

Таблиця 2.8.

Результати діагностики ознак матеріально-фінансової та господарської привабливості

№	Респондент	Бали	Рівень
1	Дівчина 1	89	високий
2	Дівчина 2	77	середній
3	Дівчина 3	103	високий
4	Дівчина 4	95	високий
5	Дівчина 5	81	середній
6	Дівчина 6	108	дуже високий

7	Дівчина 7	68	середній
8	Дівчина 8	59	низький
9	Дівчина 9	92	високий
10	Дівчина 10	74	середній
11	Дівчина 11	85	високий
12	Дівчина 12	66	середній
13	Хлопець 1	84	середній
14	Хлопець 2	70	середній
15	Хлопець 3	63	низький
16	Хлопець 4	106	дуже високий
17	Хлопець 5	88	високий
18	Хлопець 6	97	високий
19	Хлопець 7	80	середній
20	Хлопець 8	73	середній

Таблиця 2.9.

Розподіл рівнів матеріально-фінансової та господарської привабливості (%):

Рівень привабливості	Кількість осіб	Відсоток (%)
Дуже високий	2	10%
Високий	7	35%
Середній	9	45%
Низький	2	10%
Усього	20	100%

З отриманих результатів видно, що 9 респондентів (5 дівчат і 4 хлопці) мають високий рівень матеріально-фінансової та господарської привабливості. Це свідчить про наявність у них відповідних навичок з організації побуту, розпорядження коштами та відповідальності за добробут сім'ї. Дуже високий рівень зафіксовано у 2 студентів, які демонструють максимально сформовані

навички ведення господарства, здатність до самостійного забезпечення сім'ї та високий рівень фінансової самостійності.

Більшість учасників (8 осіб) виявили середній рівень, що свідчить про часткову сформованість відповідних навичок або недостатню впевненість у власних силах. Вони мають потенціал до розвитку у цій сфері, однак потребують додаткової підтримки або практичного досвіду. Низький рівень виявлено у 2 респондентів, що може свідчити про труднощі з самостійним веденням побуту, фінансовим плануванням або відсутність мотивації до матеріального забезпечення. Таким студентам доцільно пройти індивідуальну психологічну консультацію для формування відповідальних установок щодо майбутнього сімейного життя.

Загалом результати дослідження свідчать про те, що більшість молоді мають достатній або високий рівень матеріально-фінансової та господарської привабливості, що є позитивною основою для успішної адаптації у подружньому житті. Разом з тим, виявлена частка осіб із середнім і низьким рівнями вказує на потребу в розвитку фінансової грамотності, практичних навичок з організації побуту та формування відповідального ставлення до матеріального благополуччя родини. Освітні заклади можуть сприяти цьому шляхом інтеграції тем економічної самостійності та побутової компетентності у навчально-виховний процес. Своєчасне коригування цих аспектів допоможе уникнути конфліктів у подружньому житті та підвищить рівень особистісної готовності до створення сім'ї.

6. Діагностика ознак стійкості до комплексів

Стійкість до комплексів є важливою складовою психологічної зрілості особистості та визначає готовність людини до здорових міжособистісних і шлюбних стосунків. Комплекси можуть серйозно впливати на поведінку, самооцінку, здатність будувати довірливі зв'язки з іншими та приймати себе таким, яким є. У рамках дослідження студенти самостійно оцінили рівень своєї стійкості до 25 найбільш поширених психологічних комплексів.

Таблиця 2.10.

Результати діагностики ознак стійкості до комплексів

№	Респондент	Бали	Рівень
1	Дівчина 1	91	високий
2	Дівчина 2	82	середній
3	Дівчина 3	99	високий
4	Дівчина 4	65	середній
5	Дівчина 5	76	середній
6	Дівчина 6	108	дуже високий
7	Дівчина 7	72	середній
8	Дівчина 8	58	низький
9	Дівчина 9	94	високий
10	Дівчина 10	69	середній
11	Дівчина 11	88	високий
12	Дівчина 12	62	низький
13	Хлопець 1	84	середній
14	Хлопець 2	74	середній
15	Хлопець 3	60	низький
16	Хлопець 4	106	дуже високий
17	Хлопець 5	90	високий
18	Хлопець 6	77	середній
19	Хлопець 7	66	середній
20	Хлопець 8	59	низький

Таблиця 2.11.

Розподіл рівнів стійкості до комплексів

Рівень стійкості	Кількість осіб	Відсоток (%)
Дуже високий	2	10%
Високий	5	25%

Середній	9	45%
Низький	4	20%
Усього	20	100%

У результаті дослідження виявлено, що 6 студентів (4 дівчини та 2 хлопці) мають високий рівень стійкості до комплексів, що свідчить про стабільну самооцінку, здатність до конструктивного самосприйняття та відсутність критичних викривлень у ставленні до себе. Дуже високий рівень виявлено у 2 респондентів (1 дівчина і 1 хлопець), які демонструють психоемоційну зрілість та ефективні механізми подолання внутрішньої критики.

Середній рівень характерний для більшості опитаних - 9 осіб. Це вказує на наявність деяких сумнівів у собі чи ситуативну вразливість до окремих видів комплексів. Такий результат потребує уваги до конкретних проблемних ознак, зокрема тих, які учасники могли оцінити низькими балами (1–2).

Низький рівень стійкості до комплексів виявлено у 4 студентів (2 дівчини та 2 хлопці). Це може бути наслідком негативного досвіду, низької самооцінки або впливу соціального оточення. У таких випадках важливо звернутися за психологічною допомогою з метою корекції викривленого самосприйняття, розвитку впевненості у собі та внутрішньої опори.

Результати дослідження показують, що значна частина молоді має потенціал для успішної боротьби з внутрішніми комплексами, проте у деяких респондентів виявлено психоемоційну вразливість та потребу у психологічній підтримці. Підвищення рівня стійкості до комплексів є критично важливим для побудови зрілих, гармонійних стосунків та створення стабільної сім'ї. Рекомендується включати у підготовку молоді до сімейного життя психоедукаційні заходи, спрямовані на подолання негативних внутрішніх установок, зміцнення позитивної самооцінки та розвиток емоційної зрілості. Такі заходи сприятимуть формуванню адекватного самосприйняття та зниженню ризику психологічних труднощів у подружньому житті.

7. Діагностика ознак стійкості до фізіологічної та психічної залежності.

Фізіологічна та психічна незалежність є фундаментальним аспектом зрілої особистості, яка здатна до створення здорових шлюбних стосунків. Залежності різного типу – від шкідливих звичок до емоційної співзалежності – можуть стати серйозною загрозою для стабільності майбутньої сім'ї. У межах дослідження студенти оцінили власну стійкість до 25 видів потенційних залежностей. Результати дозволили виявити як внутрішні ресурси, так і зони ризику, що потребують психологічної підтримки.

Таблиця 2.12.

Результати діагностики ознак стійкості до фізіологічної та психічної залежності

№	Респондент	Бали	Рівень
1	Дівчина 1	91	високий
2	Дівчина 2	68	середній
3	Дівчина 3	105	дуже високий
4	Дівчина 4	81	середній
5	Дівчина 5	94	високий
6	Дівчина 6	60	низький
7	Дівчина 7	74	середній
8	Дівчина 8	66	середній
9	Дівчина 9	108	дуже високий
10	Дівчина 10	52	низький
11	Дівчина 11	87	високий
12	Дівчина 12	63	низький
13	Хлопець 1	95	високий
14	Хлопець 2	76	середній
15	Хлопець 3	69	середній
16	Хлопець 4	107	дуже високий
17	Хлопець 5	84	середній
18	Хлопець 6	55	низький
19	Хлопець 7	90	високий

20	Хлопець 8	62	низький
----	-----------	----	---------

Таблиця 2.13.

Розподіл рівнів стійкості до залежностей

Рівень стійкості	Кількість осіб	Відсоток (%)
Дуже високий	3	15%
Високий	5	25%
Середній	6	30%
Низький	6	30%
Усього	20	100%

Аналіз отриманих даних показав, що 5 студентів (3 дівчини та 2 хлопці) мають високий рівень стійкості до фізіологічної та психічної залежності. Це свідчить про сформовану внутрішню саморегуляцію, здатність контролювати імпульси та відповідальне ставлення до свого способу життя. Дуже високий рівень виявлено у 3 респондентів (2 дівчини і 1 хлопець), що вказує на потужні внутрішні ресурси та зрілість особистості.

Середній рівень стійкості виявлено у 7 учасників. Такі результати можуть свідчити про вибіркочну вразливість до певних залежностей, що не є патологічними, але можуть проявлятися у стресових ситуаціях чи при відсутності підтримки. Рекомендовано звернути увагу на конкретні види залежностей, за якими учасники дали низькі оцінки.

Низький рівень спостерігається у 5 студентів (3 дівчини та 2 хлопці). Це може свідчити про вже наявні ознаки залежностей або високий ризик їх формування в умовах тривалого психологічного напруження. У цих випадках доцільно рекомендувати індивідуальну психологічну консультацію для подолання потенційних ризиків.

Результати діагностики засвідчують, що частина молоді демонструє сформовану стійкість до залежностей, що є позитивною ознакою їх готовності до зрілих та відповідальних шлюбних стосунків. Водночас виявлена у низки

студентів вразливість до різних видів залежностей підкреслює необхідність профілактичної психологічної роботи. Особливої уваги потребують студенти з низьким рівнем стійкості, адже залежності можуть серйозно ускладнювати не лише міжособистісні, а й подружні стосунки. Своєчасне втручання дозволить зменшити психологічні ризики та сприяти гармонійному формуванню сімейних цінностей у молоді.

На основі сумарних балів з усіх компонентів (фізична, інтелектуально-світоглядна, морально-психологічна, інтимно-сексуальна та матеріально-фінансова привабливість) отримали такі результати. (таблиця 2.8 та таблиця 2.9)

Таблиця 2.14.

Загальні результати «Діагностика шлюбного потенціалу особистості»
(ДШПО)

№	Стать	Загальна сума балів	Рівень шлюбного потенціалу
1	Ж	475	середній
2	Ж	429	середній
3	Ж	467	середній
4	Ж	480	середній
5	Ж	395	середній
6	Ж	519	середній
7	Ж	535	середній
8	Ж	349	низький
9	Ж	414	середній
10	Ж	379	середній
11	Ж	509	середній
12	Ж	427	середній
13	Ч	463	середній
14	Ч	402	середній
15	Ч	369	середній
16	Ч	461	середній

17	Ч	485	середній
18	Ч	506	середній
19	Ч	336	низький
20	Ч	435	середній

Усі 20 студентів набрали від 336 до 535 балів, що відповідає середньому (455–594 балів) або низькому (315–454 балів) рівню шлюбного потенціалу.

Середній рівень - 18 студентів (90%). Це свідчить про помірну міжособистісну сумісність, позитивні перспективи для створення сім'ї, проте за умови підтримки з боку фахівця. Рекомендується робота над розвитком окремих компонентів: комунікативності, фінансової відповідальності або сексуальної зрілості.

Низький рівень - 2 студенти (10%). Вони мають труднощі з сумісністю у ключових аспектах подружнього життя, тож потребують глибшої психологічної підтримки, консультацій щодо розвитку емоційної зрілості та перегляду критеріїв у виборі партнера.

Результати засвідчують, що більшість студентів мають середній рівень шлюбного потенціалу, що означає наявність базової психологічної готовності до створення сім'ї, але потребують додаткової психолого-педагогічної підтримки для гармонізації міжособистісних стосунків. Основні зони розвитку включають:

- покращення морально-психологічної зрілості,
- формування реалістичних уявлень про інтимність та відповідальність,
- розвиток господарсько-фінансових компетенцій.

Особливої уваги потребують ті респонденти, які продемонстрували низький рівень, оскільки в них виявлено ризик конфліктності або емоційної незрілості, що може ускладнити шлюбне життя. Загалом, дані свідчать про наявність потенціалу до особистісного зростання і психологічного становлення, яке може бути підтримане системною психологічною допомогою в умовах війни та соціальної нестабільності.

Таблиця 2.15.

Розподіл студентів за рівнями шлюбного потенціалу

Рівень шлюбного потенціалу	Кількість студентів	Відсоток (%)
Середній	18	90%
Низький	2	10%
Високий	0	0%
Усього	20	100%

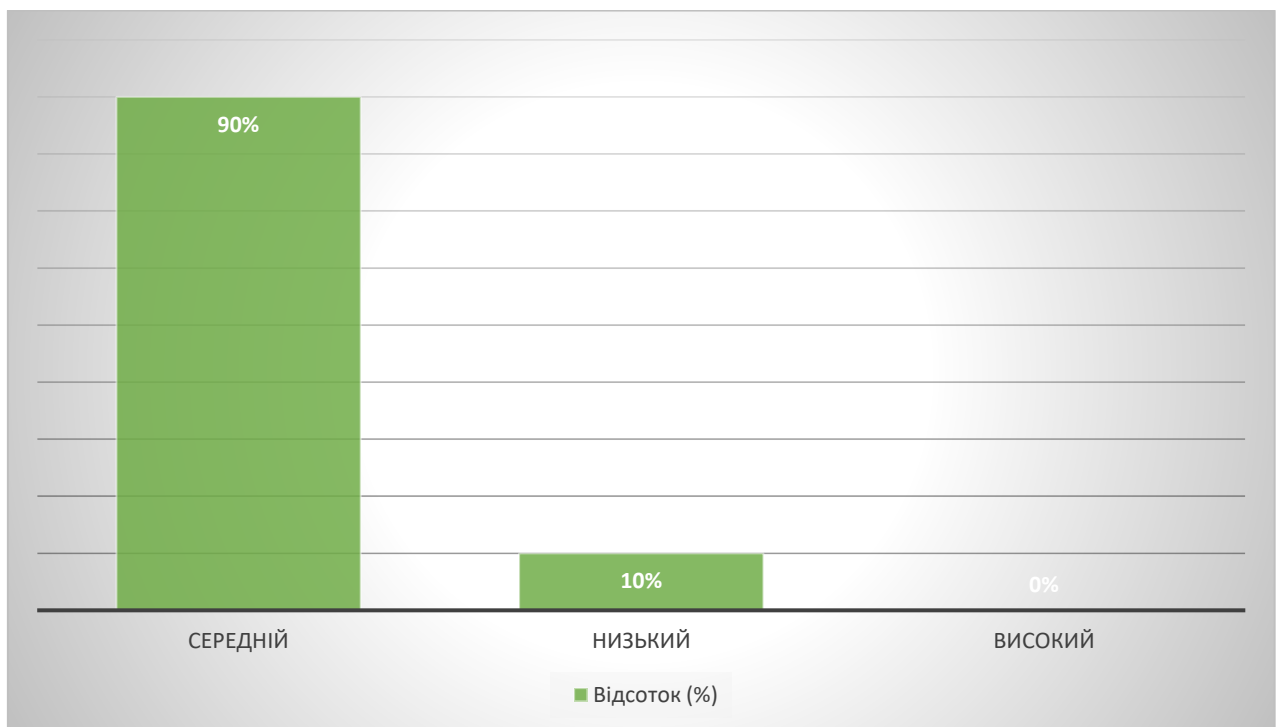

Рисунок.2.3. Графічне представлення розподілу студентів за рівнями шлюбного потенціалу

За результатами дослідження серед 20 студентів, що брали участь у експерименті, 90% (18 осіб) мають середній рівень шлюбного потенціалу. Це свідчить про наявність у більшості респондентів базових аспектів готовності до створення сім'ї, таких як міжособистісна сумісність, готовність до спільного життя та взаємного підтримування. Проте, цей рівень також вказує на необхідність розвитку окремих компонентів шлюбної готовності, серед яких

важливими є морально-психологічна зрілість, реалістичне сприйняття ролі сім'ї, а також фінансова та емоційна стабільність.

10% (2 студенти) мають низький рівень шлюбного потенціалу, що може свідчити про труднощі в досягненні гармонії у важливих аспектах подружнього життя, таких як інтимність, емоційна зрілість чи матеріальна стабільність. Ці студенти потребують додаткової психологічної допомоги та підтримки для розвитку відповідних якостей, які б допомогли їм побудувати здорові, стабільні стосунки в майбутньому.

Важливо відзначити, що жоден студент не показав високий рівень шлюбного потенціалу. Це може свідчити про необхідність більш глибокого розвитку та підтримки таких якостей, як зрілість у прийнятті рішень, готовність до тривалих партнерських відносин, а також високий рівень комунікаційних і емоційних навичок.

Результати аналізу демонструють, що більшість студентів мають середній рівень шлюбного потенціалу, що вказує на їхнє помірне прагнення до створення сім'ї, однак також вказує на необхідність подальшої роботи над розвитком особистісних і міжособистісних якостей. Для студентів з низьким рівнем шлюбного потенціалу важливо отримати психологічну підтримку для подолання труднощів в емоційному розвитку та формуванні відповідальних відносин. Системна робота з такими групами молоді може сприяти підвищенню їхнього рівня готовності до створення здорових і стабільних сімей.

Опитувальник «Шкала кохання і симпатії»

Результати тесту підраховуються шляхом підсумовування відповідей щодо кожного затвердження. Результати за шкалою кохання та за шкалою симпатії підраховуються окремо. Вони можуть змінюватись від 7 до 28 балів. Можливий підрахунок сумарного бала за обома шкалами, що характеризують загальний рівень емоційних відносин у діаді (від 14 до 56 балів).

Після проведення тестування та обробки результатів за шкалою кохання і симпатії ми отримали результати, які наведені в таблиці 2.10.

Таблиця 2.16.

Дані відсоткового співвідношення рівнів кохання і симпатії у студентів

Параметр стосунків	Кількість респондентів, які мають		
	Низький рівень (7-13)	Середній рівень (14-20)	Високий рівень (21-28)
Кохання	0	25%	75%
Симпатія	0	20%	80%

Таблиця 2.17.

Результати тестування

№	Стать	Шкала кохання	Шкала симпатії
1.	Чоловік	21	22
2.	Чоловік	21	21
3.	Чоловік	15	26
4.	Чоловік	26	14
5.	Чоловік	22	21
6.	Чоловік	22	23
7.	Чоловік	16	24
8.	Чоловік	18	27
9.	Жінка	26	21
10.	Жінка	19	21
11.	Жінка	24	18
12.	Жінка	22	23
13.	Жінка	21	22
14.	Жінка	23	21
15.	Жінка	20	21
16.	Жінка	22	25
17.	Жінка	27	15
18.	Жінка	21	23

19.	Жінка	26	19
20.	Жінка	21	22

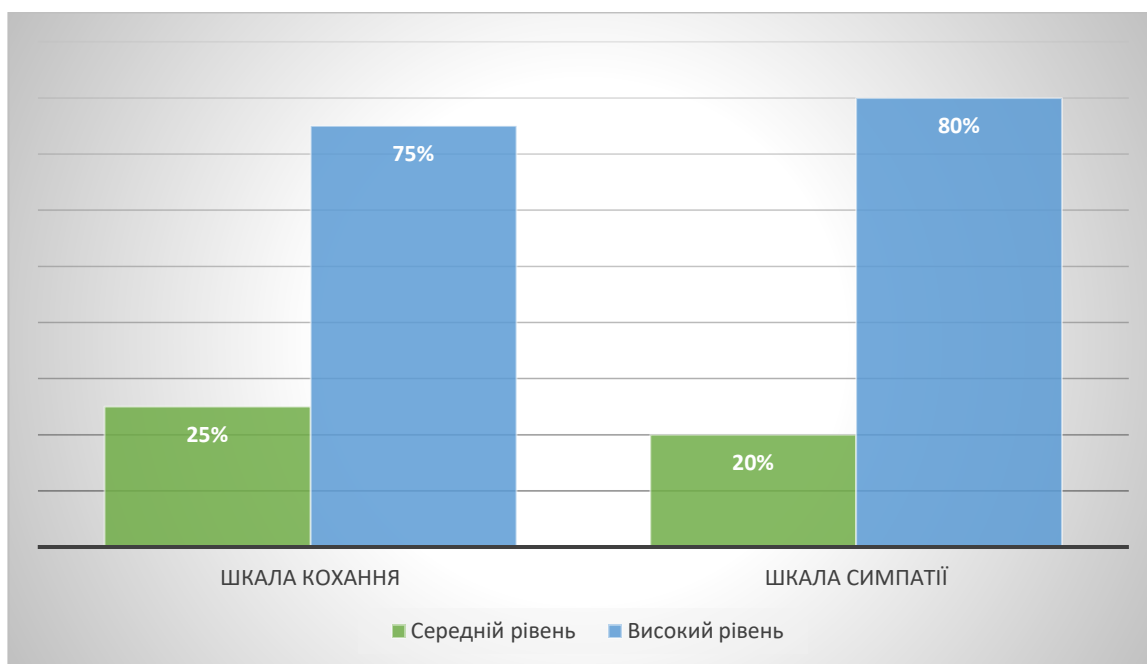

Рисунок 2.4. Результати тесту «Шкала кохання і симпатії»

Таким чином, жоден з учасників не повідомив про низький рівень прихильності до свого партнера, що свідчить про хороший рівень прихильності, близькості та турботи. 25% респондентів відчують середній рівень прихильності до свого партнера. 75% учасників мають високий рівень прихильності до своїх партнерів, що свідчить про глибокі почуття, високу близькість, відчуття зв'язку зі своїми партнерами та бажання піклуватися про них. Щодо рівня емпатії, то тут результати наступні. Відповідно, кожен респондент має принаймні достатній рівень поваги, захоплення та турботи про свого партнера (20%), а більшість респондентів мають високий рівень цих емоцій.

Опитувальник ПЕА (розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність)

Опитувальник призначений для оцінки ступеня розуміння, емоційної привабливості і поваги партнерів. Опитувальник складається з 45 тверджень, які стосуються взаємовідносин між партнерами. У текст опитувальника закладені

три шкали, відображені в назві методики: розуміння,) емоціональне тяжіння і авторитетність (повагу). Кожна шкала включає по 15 запитань-тверджень.

Таблиця 2.18.

Дані відсоткового співвідношення студентів за параметрами стосунків за опитувальником «Розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність» (ПЕА)

Параметр стосунків	Кількість респондентів, які мають		
	Низький рівень (0-10)	Середній рівень (11-20)	Високий рівень (21-30)
Розуміння	0	20%	80%
Емоційна тяга	0	25%	75%
Авторитетність (повага)	0	55%	45%

Таблиця 2.19.

Результати тестування

№	Стать	Розуміння	Емоційна тяга	Авторитетність (повага)
1.	Чоловік	12	28	25
2.	Чоловік	23	13	11
3.	Чоловік	21	26	22
4.	Чоловік	14	21	15
5.	Чоловік	22	21	28
6.	Чоловік	23	29	13
7.	Чоловік	22	27	21
8.	Чоловік	21	14	24
9.	Жінка	16	22	12
10.	Жінка	22	11	17
11.	Жінка	21	21	24
12.	Жінка	11	28	27

13.	Жінка	22	24	18
14.	Жінка	25	27	14
15.	Жінка	24	21	29
16.	Жінка	22	16	13
17.	Жінка	18	23	17
18.	Жінка	24	21	19
19.	Жінка	22	25	24
20.	Жінка	21	27	11

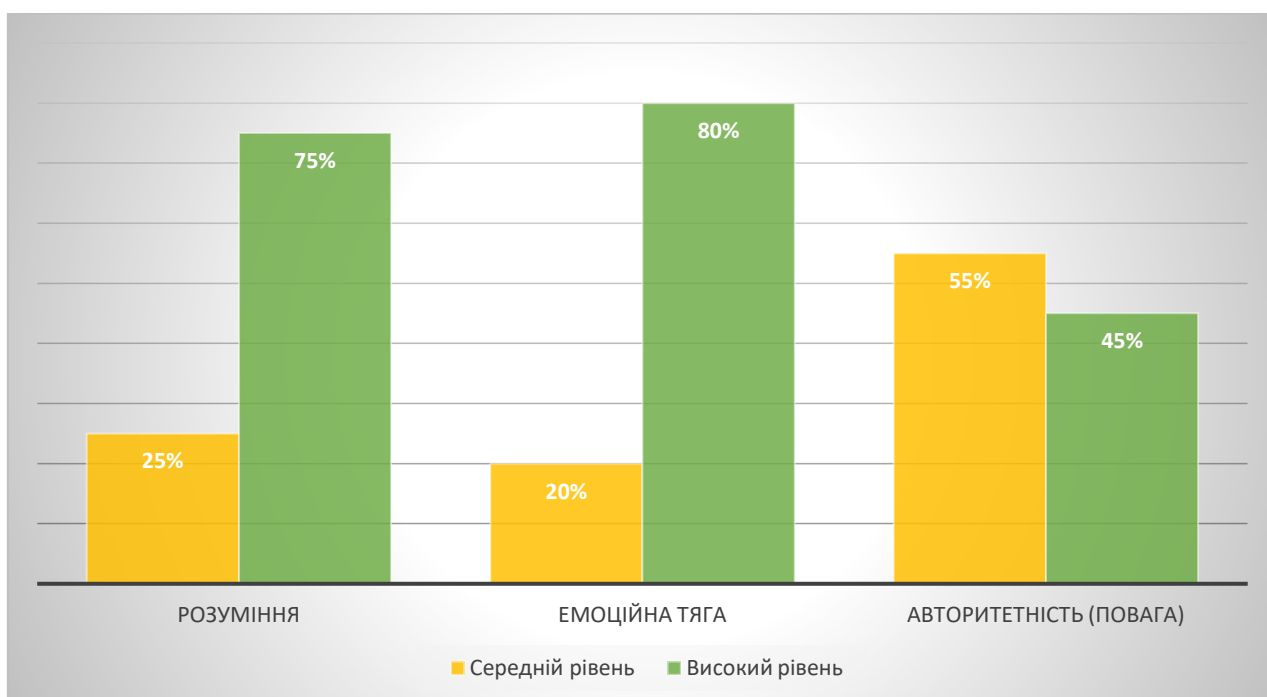

Рисунок 2.5. Результати тесту за Опитувальником ПЕА (розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність)

Результати показали, що більшість респондентів мають високий рівень розуміння (75%) та емоційного потягу (80%) до своїх партнерів, що проявляється у вигляді бажання зрозуміти причини та мотиви поведінки партнера, бажання допомогти та подбати про партнера, а також високий рівень прихильності та чуйності, середній рівень за цими показниками мають 25% та 20% відповідно. Проте жоден з респондентів не висловив повного нерозуміння або байдужості до

своїх партнерів. 55% респондентів мають середній рівень авторитету (поваги) по відношенню до партнера, що свідчить про те, що вони поділяють світогляд, інтереси та ідеї партнера, але все ще існують фактори, які заважають їм «інтегруватися» з партнером. Сорок п'ять відсотків респондентів показали високий рівень за цим критерієм, що свідчить про те, що вони значною мірою приймають індивідуальність коханої людини, поділяють її світогляд та ідеали. Важливо відзначити, що жоден з респондентів не принижував і не принижує свою кохану людину відкрито.

Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя (І. Юнда)

Щоб визначити готовність до сімейного життя, респондентам потрібно вибрати в кожній з десяти запропонованих нижче ситуацій по одному з трьох варіантів і підрахувати результати в балах за шкалою оцінок для кожного з трьох варіантів поведінки («П» - правильне, «М» - можливе, «Н» - невірне).

Таблиця 2.20.

Результати тестування

№	Стать	Кількість балів	Рівень підготовленості
1.	Чоловік	23	Задовільний рівень підготовленості
2.	Чоловік	34	Задовільний рівень підготовленості
3.	Чоловік	28	Задовільний рівень підготовленості
4.	Чоловік	42	Достатній рівень підготовленості
5.	Чоловік	33	Задовільний рівень підготовленості
6.	Чоловік	25	Задовільний рівень підготовленості
7.	Чоловік	21	Недостатній рівень підготовленості
8.	Чоловік	20	Недостатній рівень підготовленості
9.	Жінка	46	Достатній рівень підготовленості
10.	Жінка	51	Достатній рівень підготовленості
11.	Жінка	38	Задовільний рівень підготовленості
12.	Жінка	44	Достатній рівень підготовленості

13.	Жінка	27	Задовільний рівень підготовленості
14.	Жінка	53	Достатній рівень підготовленості
15.	Жінка	29	Задовільний рівень підготовленості
16.	Жінка	48	Достатній рівень підготовленості
17.	Жінка	36	Задовільний рівень підготовленості
18.	Жінка	52	Достатній рівень підготовленості
19.	Жінка	57	Достатній рівень підготовленості
20.	Жінка	31	Задовільний рівень підготовленості

Таблиця 2.21.

Розподілу студентів за рівнями підготовленості

Рівень підготовленості	Кількість студентів	Відсоток (%)
Недостатній рівень підготовленості	2	10%
Задовільний рівень підготовленості	8	40%
Достатній рівень підготовленості	10	50%
Усього	20	100%

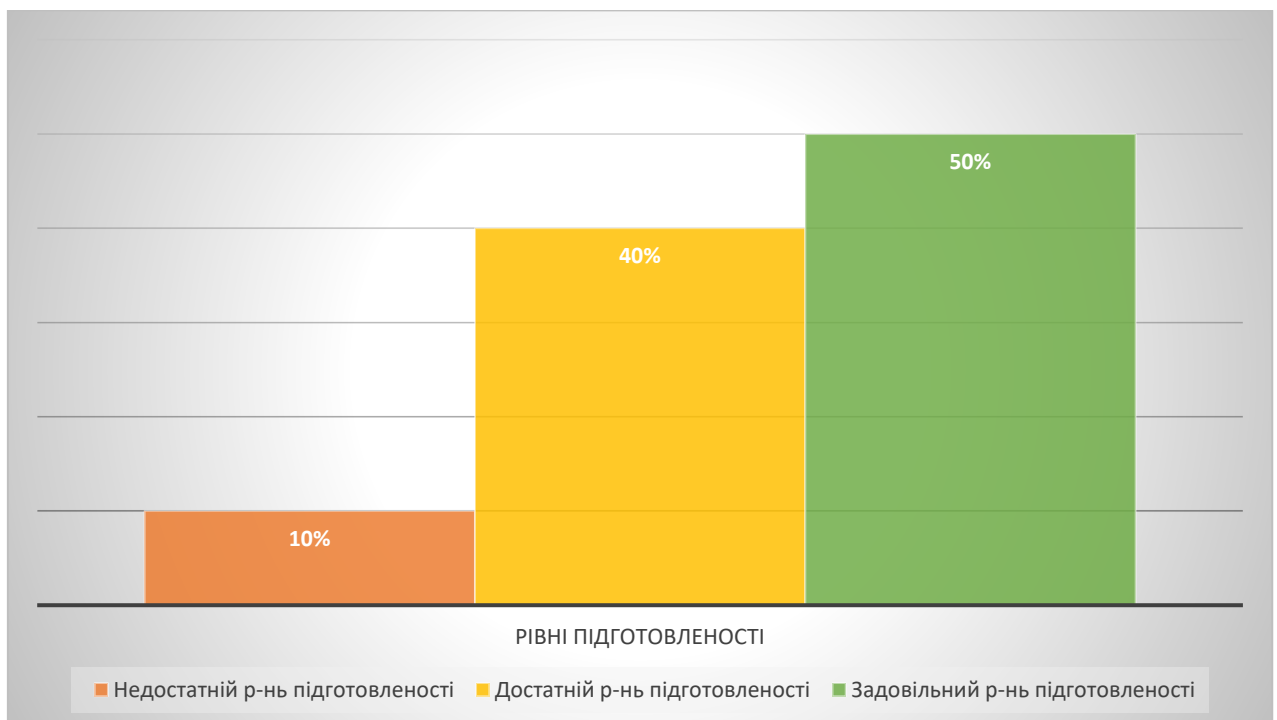

Рисунок 2.6. Результати тестування за Тест-картою оцінки готовності до сімейного життя (І. Юнда)

Результати розподілу студентів за рівнями підготовленості вказують на те, що більшість з них (50%) демонструють достатній рівень підготовленості. Це свідчить про їхню готовність до подальших викликів у навчальному процесі або житті, а також можливість успішно справлятися з різними ситуаціями та проблемами. Такий рівень підготовленості дозволяє студентам ефективно інтегруватися в соціум та продовжувати особистісний розвиток без значних труднощів.

Значну частину становлять і студенти з задовільним рівнем підготовленості (40%), що вказує на певні прогалини в їхніх знаннях або навичках, але вони все ще можуть виконувати основні завдання та пристосовуватися до вимог обраного напрямку. Для цієї групи важливо надавати додаткову підтримку та допомогу, щоб вони могли підвищити свою ефективність і впевненість у своїх силах.

З іншого боку, 10% студентів мають недостатній рівень підготовленості, що вказує на певні труднощі, які вони можуть переживати у своєму навчанні або соціалізації. Ці студенти потребують особливої уваги та підтримки з боку викладачів і психологів для розвитку необхідних навичок і подолання проблем, що заважають їхній повноцінній участі в навчальному процесі.

Загалом, результати свідчать про досить високий рівень підготовленості студентів. Проте, варто звернути увагу на групу студентів з недостатнім рівнем підготовленості, яким необхідно забезпечити додаткову допомогу і ресурси для покращення їхніх навичок. Підвищення рівня підготовленості серед студентів забезпечить кращу адаптацію до реалій сучасного світу та сприятиме їхньому розвитку у різних сферах діяльності.

Результати проведеного дослідження серед студентів, яке охоплювало різні аспекти психологічної готовності до створення сім'ї, показали важливі закономірності в рівні їхньої підготовленості та шлюбного потенціалу. Більшість респондентів (90%) мають середній рівень шлюбного потенціалу, що свідчить про наявність основних компонентів, необхідних для створення сім'ї, таких як міжособистісна сумісність, готовність до спільного життя, емоційна зрілість і

бажання взаємодії з партнером. Проте цей рівень також вказує на потребу в подальшій роботі над розвитком деяких особистісних і соціальних якостей, таких як фінансова відповідальність, сексуальна зрілість і глибше розуміння ролі партнера в сімейних стосунках.

Дослідження також виявило, що 10% студентів мають низький рівень шлюбного потенціалу, що може бути результатом недоліків у важливих аспектах, таких як емоційна зрілість, здатність до конструктивної комунікації та матеріальна стабільність. Для цієї групи необхідно забезпечити додаткову психологічну підтримку, включаючи консультації та тренінги, які допоможуть розвинути навички самоконтролю, емоційної зрілості та ефективного вирішення конфліктів. Це дозволить їм краще підготуватися до майбутнього сімейного життя і подолати труднощі, що виникають в межах інтимних та соціальних відносин.

Іншими важливими аспектами є висока прихильність та емоційне тяжіння, що проявляються у більшості респондентів (80% мають високий рівень емоційного потягу до своїх партнерів). Це свідчить про наявність здорового емоційного зв'язку та бажання піклуватися про партнера, що є важливою складовою для стабільних і гармонійних стосунків. Однак, поряд з емоційною прихильністю, деякі студенти мають середній рівень авторитету до своїх партнерів, що може вказувати на наявність певних труднощів у прийнятті індивідуальності партнера та вбудовуванні його поглядів у власну систему цінностей.

Що стосується емоційної зрілості, результати тестів показали, що більшість студентів мають високий рівень симпатії та емпатії до своїх партнерів. Це є важливим показником для майбутніх відносин, оскільки здатність до співпереживання і розуміння партнерських потреб є ключовим фактором для розвитку здорових стосунків. Відсутність низького рівня прихильності у всіх респондентів підтверджує високу готовність до підтримки партнерів у різних життєвих ситуаціях.

Незважаючи на високий рівень емоційного тяжіння та прихильності, жоден з респондентів не показав високий рівень шлюбного потенціалу за всіма критеріями. Це може вказувати на необхідність більш глибокої роботи над зрілістю у прийнятті рішень, а також на розвиток комунікаційних і організаційних навичок, які допоможуть справлятися з труднощами, що можуть виникати в майбутньому сімейному житті.

Загалом, аналіз результатів свідчить про те, що більшість студентів мають середній рівень шлюбного потенціалу, що означає наявність базових якостей, необхідних для створення сім'ї, проте вони ще не досягли високої готовності до сімейного життя. Це свідчить про потребу в розвитку таких характеристик, як морально-психологічна зрілість, здатність до довготривалих відносин, реалістичне сприйняття ролі партнера і сім'ї в цілому.

Результати також підкреслюють важливість психологічної допомоги для студентів з низьким рівнем шлюбного потенціалу, оскільки вони мають серйозні труднощі в досягненні гармонії в основних аспектах подружнього життя. Приділення уваги розвитку цих студентів може допомогти їм уникнути проблем у майбутніх відносинах і стати більш готовими до створення стабільної та здорової сім'ї.

Таким чином, основний висновок з проведеного дослідження полягає в тому, що більшість студентів мають потенціал для подальшого розвитку та підготовки до сімейного життя, однак потребують додаткової підтримки в ключових аспектах, таких як емоційна стабільність, фінансова готовність, комунікаційні навички та здатність до взаєморозуміння з партнером. Програми психологічної підтримки та розвитку можуть значно сприяти підвищенню рівня шлюбного потенціалу серед молоді та допомогти їм створювати здорові, стабільні родини в майбутньому.

2.3 Практичні рекомендації молоді щодо засвоєння сімейних обов'язків та сімейних ролей

Сімейні відносини є одними з найважливіших аспектів життєдіяльності людини, оскільки вони формують основу соціалізації, взаємодії та підтримки. Для молоді, яка тільки вступає на шлях створення сім'ї, важливо усвідомлювати не лише емоційні, а й практичні аспекти сімейних обов'язків та ролей. Це дозволяє не тільки забезпечити гармонійне співіснування в майбутньому, а й сприяє розвитку здорових, стабільних відносин, що є запорукою щасливого сімейного життя. У даному розділі представлено практичні рекомендації, що сприяють засвоєнню молоддю основних сімейних обов'язків та ролей, а також розвитку навичок, необхідних для ефективного виконання цих функцій.

1. Розвиток комунікаційних навичок та відкритість у відносинах

Одна з основних рекомендацій для молоді полягає в розвитку комунікаційних навичок. Здатність відкрито висловлювати свої думки, почуття та переживання є важливою складовою здорових сімейних відносин. Молодим людям слід навчитися обговорювати важливі питання, що стосуються побутових, фінансових та емоційних аспектів життя, і знаходити компроміси у разі розбіжностей. Застосування активного слухання і взаємоповаги до думки партнера допомагає уникнути конфліктів і забезпечити довіру в сім'ї. Важливо, щоб кожен член сім'ї мав можливість висловлювати свої потреби і переживання без страху бути осудженим або непочутим.

2. Формування взаємної підтримки та розподіл обов'язків

Наступною важливою рекомендацією є розподіл сімейних обов'язків на основі взаємної підтримки і співпраці. У сучасному суспільстві немає жорстких ролей для чоловіка та жінки у родині, тому важливо з самого початку визначити, хто і за які обов'язки відповідає. Молоде подружжя повинні домовитись про рівномірний розподіл завдань, що стосуються догляду за домом, виховання дітей та фінансового забезпечення. Це дозволить уникнути непорозумінь і почуття

перевантаження одного з партнерів. Окрім того, партнерська підтримка в межах цих обов'язків сприяє зміцненню емоційної зв'язку та взаємоповаги.

3. Розуміння та прийняття ролей у родині

Молодим людям важливо зрозуміти та прийняти свою роль у сім'ї. Вони мають чітко усвідомлювати, що роль чоловіка чи жінки в сучасному світі є не статичною, а динамічною. Це означає, що кожен із подружжя може вносити свій вклад у різні сфери життя родини - від побутових завдань до кар'єрного росту. Таке взаєморозуміння дозволяє побудувати партнерські стосунки, де кожен партнер може діяти як рівний, а не в межах старих стереотипів чи очікувань суспільства. Потрібно визначити спільну мету і розподіляти обов'язки з урахуванням сильних сторін кожного.

4. Виховання емоційної зрілості та відповідальності

Наступною важливою рекомендацією є розвиток емоційної зрілості і відповідальності. Це стосується здатності обробляти складні емоційні ситуації, приймати обґрунтовані рішення та не ухилятися від труднощів. Молоді люди повинні бути готовими брати відповідальність за свої вчинки та їх наслідки. Під час конфліктів важливо зберігати спокій, слухати партнера, прагнути зрозуміти причини конфлікту і знаходити шлях до вирішення. Відповідальність також стосується фінансових, емоційних та соціальних аспектів сімейного життя, де кожен член родини має бути готовим брати участь у важливих рішеннях і розподілі ресурсів.

5. Підтримка родинних традицій та створення нових звичаїв

Важливо, щоб молодь звертала увагу на створення та підтримку родинних традицій, які сприяють зміцненню взаємозв'язків у родині. Це можуть бути спільні вечери, святкування важливих подій або інші звичаї, які створюють у родині атмосферу єдності та стабільності. Крім того, нові звичаї та традиції, створені самим подружжям, можуть стати основою для підтримки гармонії та близькості у відносинах. Регулярне спілкування і проведення часу разом сприяє поглибленню емоційного зв'язку і розумінню важливості родини як основи особистого розвитку.

6. Розвиток навичок взаєморозуміння та вирішення конфліктів

У сімейному житті неминуче виникають конфлікти, і важливо вміти їх конструктивно вирішувати. Молоді люди повинні вчитися не уникати конфліктів, а шукати компромісні варіанти, що дозволяють знайти взаємоприязне рішення. Це потребує розвитку навичок активного слухання, здатності поставити себе на місце партнера, уникати агресії і критики. У разі необхідності, молодим людям корисно звертатися за допомогою до сімейного психолога, який допоможе знайти правильні способи вирішення складних ситуацій.

7. Освіченість у питаннях виховання дітей

Молоде подружжя мають враховувати важливість виховання дітей. Вони повинні розуміти, що успішне виховання включає не лише створення фізичних умов для дітей, але й емоційну підтримку, забезпечення безпеки та розвитку. Потрібно з самого початку визначити спільну стратегію виховання, зокрема питання дисципліни, взаємоповаги та відповідальності за поведінку дітей. Важливою є здатність до навчання новим підходам та методам виховання, оскільки кожна дитина має індивідуальні потреби.

8. Спільне планування фінансового благополуччя

Ще одним важливим аспектом для молоді є спільне планування фінансів. Молоді люди повинні усвідомлювати, що фінансове благополуччя родини залежить від грамотного планування, а також від здатності до збереження та інвестування коштів. Це включає в себе не лише заробіток, але й ефективне управління витратами, забезпечення необхідних ресурсів для розвитку та освіти, а також формування фінансових резервів на майбутнє.

9. Важливість фізичної та емоційної підтримки один одного

Крім того, молоді люди повинні звертати увагу на важливість фізичної та емоційної підтримки один одного. У сімейних відносинах важливо підтримувати партнерів у важкі моменти життя, бути готовими допомогти, вислухати і поділитися переживаннями. Регулярна підтримка і увага є основою гармонійних стосунків і сприяють збереженню близькості.

10. Підготовка до труднощів та непередбачуваних ситуацій

Завершальною рекомендацією є підготовка до можливих труднощів і непередбачуваних ситуацій. Молоді люди повинні усвідомлювати, що сімейне життя не завжди буде легким, і важливо бути готовими до різних викликів. Це включає в себе вміння адаптуватися до змін, підтримувати партнера в складні моменти і знаходити способи вирішення проблем.

Таким чином, у результаті засвоєння сімейних обов'язків і ролей є процесом, що потребує постійного розвитку та вдосконалення. Для молоді важливо не лише розуміти свої обов'язки, але й бути готовими до виконання своїх ролей в родині, забезпечувати емоційну підтримку, вирішувати конфлікти та працювати над фінансовим та особистісним благополуччям. Рекомендації, наведені у даному розділі, допоможуть молодим людям краще підготуватися до створення здорових та стабільних сімей, сприяючи їхній емоційній зрілості та взаєморозумінню.

Висновки до розділу

Проведене емпіричне дослідження дало змогу глибше осмислити особливості психологічної готовності студентської молоді до створення сім'ї в умовах воєнного стану. Застосовані методики дозволили охопити широкий спектр компонентів шлюбного потенціалу, а також виявити рівень зрілості особистісних якостей, ціннісних орієнтацій і уявлень про шлюбно-сімейні стосунки. У процесі дослідження вдалося отримати достовірну інформацію про внутрішню мотивацію молоді до створення родини, її емоційну, моральну та когнітивну готовність, а також сформованість уявлень про сімейні обов'язки та ролі.

Отримані результати свідчать про те, що більшість студентів мають середній рівень шлюбного потенціалу. Це говорить про те, що молодь загалом усвідомлює значення сім'ї в житті людини, проте не завжди має достатній рівень

сформованості необхідних психологічних компонентів для побудови зрілих і стабільних стосунків. У частини респондентів виявлено високий рівень інтелектуально-світоглядної та морально-психологічної привабливості, що свідчить про наявність у них здатності до глибокої рефлексії, емпатії та відповідального ставлення до стосунків.

Водночас, у багатьох випадках спостерігається недостатня сформованість інтимно-сексуального та матеріально-фінансового компонентів шлюбного потенціалу. Це може бути зумовлено як віковими особливостями досліджуваних, так і нестабільною соціально-економічною ситуацією в країні в умовах війни. Наявність тривоги, відчуття небезпеки та невизначеності щодо майбутнього також можуть знижувати готовність до прийняття на себе довготривалих зобов'язань, пов'язаних із сім'єю.

Аналіз відповідей на проективні методики, зокрема тест-карту І. Юнди та методику ДШПО Є. Потапчука, засвідчив, що в більшості студентів сформовані позитивні уявлення про майбутню родину, її функції та ролі. Молодь демонструє готовність до спільного життя, розуміння важливості партнерських стосунків, взаємоповаги та підтримки. Проте зустрічаються й окремі приклади ідеалізованих або спрощених уявлень, що може свідчити про потребу у глибшій психологічній підготовці до шлюбного життя.

Особливої уваги заслуговує той факт, що значна частина студентів проявляє потребу в емоційній безпеці, стабільності та соціальній підтримці, що є цілком природним в умовах воєнного конфлікту. Війна суттєво впливає на життєві орієнтири молоді, змінюючи пріоритети та викликаючи необхідність швидкої адаптації до нових обставин. Це відображається на уявленнях про створення сім'ї: частина студентів відкладає це на майбутнє, тоді як інші, навпаки, прагнуть якомога швидше створити власне коло безпеки та стабільності у вигляді родини.

Загалом результати дослідження підтвердили, що психологічна готовність молоді до створення сім'ї в умовах війни має як позитивні аспекти, так і проблемні зони, що вимагають уваги психологів, педагогів і соціальних

працівників. Необхідно впроваджувати цілеспрямовані освітньо-психологічні програми, спрямовані на розвиток емоційної зрілості, відповідальності, комунікативних навичок та здатності до конструктивного вирішення конфліктів. Такі заходи сприятимуть формуванню в молоді свідомого ставлення до шлюбно-сімейних відносин навіть в умовах соціальної нестабільності.

Таким чином, емпіричне дослідження дало змогу глибше проаналізувати внутрішній світ молоді особистості в період глибоких суспільних змін. Воно виявило як позитивні тенденції у формуванні готовності до сімейного життя, так і потребу в додатковій психолого-педагогічній підтримці. Отримані дані можуть бути корисними для розробки профілактичних, просвітницьких і навчальних програм, що допоможуть студентській молоді усвідомлено та відповідально підходити до питання створення сім'ї навіть у складних життєвих умовах.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження, спрямованого на вивчення психологічної готовності молоді до створення сім'ї в умовах війни, було реалізовано поставлену мету - комплексно дослідити рівень і структуру психологічної готовності студентської молоді до сімейного життя в кризовому соціальному контексті. Робота складалася з теоретичного та емпіричного блоків, кожен з яких мав чітку методологічну основу та сприяв розкриттю сутності досліджуваного явища. На основі аналізу актуальних наукових джерел було окреслено головні концептуальні підходи до розуміння феномену психологічної готовності до шлюбу. Вивчено ключові психологічні аспекти цього поняття, а також його складники: мотиваційний, емоційно-вольовий, когнітивний та поведінковий. Особливу увагу приділено впливу умов війни на психологічні процеси у молоді, зокрема на формування готовності до стабільних стосунків та відповідального батьківства. У результаті можна стверджувати, що наукова база для подальшого вивчення цієї теми є достатньо широкою та добре обґрунтованою.

У межах першого завдання дослідження було проаналізовано наукові підходи до вивчення психологічної готовності молоді до створення сім'ї, зокрема в кризових і травматичних умовах. Визначено, що психологічна готовність формується у процесі особистісного розвитку, соціального навчання, а також на основі набутих цінностей, переконань та життєвого досвіду. В роботі було досліджено концепції гуманістичної, когнітивної та екзистенціальної психології, які пояснюють готовність до сімейного життя як інтеграцію внутрішніх і зовнішніх факторів. Особливий акцент зроблено на українських дослідженнях останніх років, що відображають зміни у свідомості молоді внаслідок воєнних дій. Це дозволило сформулювати цілісне уявлення про психологічну готовність не як сталу рису, а як динамічний процес, чутливий до соціокультурного контексту. Таким чином, перше завдання було повністю реалізоване й забезпечило міцну теоретичну основу для подальших етапів роботи.

У процесі виконання другого завдання було виявлено суб'єктивні та об'єктивні чинники, що визначають рівень психологічної готовності до створення сім'ї в умовах війни. До об'єктивних чинників віднесено соціально-економічну ситуацію, наявність стабільного соціального оточення, досвід переживання втрат або евакуації, доступ до освітніх і психологічних ресурсів. Суб'єктивними виявилися такі якості, як емоційна стабільність, рівень емпатії, мотивація до створення сім'ї, ціннісні орієнтації, рівень самосвідомості. Було встановлено, що навіть в умовах нестабільності молодь прагне до створення родини, що виконує компенсаторну функцію емоційної безпеки. Проте саме індивідуальні цінності особистості виступають найбільш сталими орієнтирами, які визначають готовність молодої людини до відповідальності, взаємної підтримки та побудови гармонійних стосунків. Отже, друге завдання дослідження реалізовано повною мірою.

З метою реалізації третього завдання було обґрунтовано діагностичний інструментарій, що дозволяє всебічно оцінити рівень психологічної готовності молоді до створення сім'ї. До інструментарію увійшли валідні та надійні психодіагностичні методики: тест-карта І.Ф. Юнди, методика ДШПО Є. Потапчука, опитувальник ПЕА, шкала кохання і симпатії. Кожен метод охоплював окремі складові психологічної готовності, зокрема когнітивну, емоційну, мотиваційну та поведінкову. Результати були проаналізовані за допомогою кількісних і якісних підходів, що забезпечило глибину та об'єктивність інтерпретації. Обрані методики дозволили з'ясувати не лише рівень готовності, а й специфіку ціннісно-світоглядних установок студентів. Таким чином, третє завдання було виконано відповідно до методологічних вимог дослідження.

У межах емпіричного дослідження було проведено оцінку шлюбного потенціалу 20 студентів, які виступали як цільова вибірка. Результати показали, що більшість респондентів мають середній рівень шлюбного потенціалу, що свідчить про базову сформованість ключових аспектів психологічної готовності. При цьому лише незначна частина демонструє низький рівень, а високий рівень

не виявлений жодного разу. Найбільш розвиненими компонентами стали морально-психологічна та інтелектуальна привабливість, що вказує на глибину внутрішньої роботи молоді над власною зрілістю. Натомість інтимно-сексуальна та матеріально-фінансова привабливість мають тенденцію до знижених оцінок, що може бути зумовлено складним соціальним становищем. У результаті дослідження гіпотеза була підтверджена: готовність до шлюбу дійсно тісно пов'язана з індивідуальними цінностями особистості, які визначають її ставлення до стосунків, відповідальності та життєвих пріоритетів.

Окрема увага була приділена емоційним аспектам взаємодії у стосунках. За результатами опитувальника ПЕА та шкали кохання і симпатії встановлено, що переважна більшість студентів мають високий рівень емоційної залученості до свого партнера. Вони демонструють високі показники емпатії, розуміння, прихильності та емоційної підтримки. Це свідчить про позитивні передумови до створення гармонійної сім'ї, орієнтованої на довіру, співпереживання та взаємну відповідальність. Проте наявність лише середнього рівня авторитетності у частини респондентів вказує на потребу розвитку партнерської комунікації та вміння чути один одного. Таким чином, емоційна сфера потребує подальшої підтримки та розвитку через психологічну просвіту та практичні тренінги.

У четвертому завданні було сформульовано практичні рекомендації для молоді щодо засвоєння сімейних обов'язків і ролей. Вони включають усвідомлення особистої відповідальності, формування навичок конструктивної взаємодії, розвиток здатності до компромісу та підтримки. Рекомендації були деталізовані у вигляді десяти змістовних пунктів, кожен з яких описував не лише суть ролі, але й умови її успішного засвоєння. Вони базувалися на результатах емпіричного дослідження, враховували соціальний контекст війни та потребу у зміцненні емоційної стійкості молоді. Такий підхід дозволяє зробити рекомендації прикладними, доступними для практичного використання та ефективними в контексті психологічного супроводу молоді. Тому четверте завдання було реалізовано на достатньо високому рівні.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що усі поставлені завдання були виконані повною мірою, а отримані результати підтвердили гіпотезу дослідження. Психологічна готовність до шлюбу дійсно залежить від глибоко інтеріоризованих цінностей, які формуються на основі досвіду, соціалізації та особистісного розвитку. В умовах війни ці цінності набувають особливого значення, адже вони дозволяють зберігати орієнтири, підтримувати емоційний баланс і приймати виважені рішення щодо майбутнього. Отримані результати мають практичну цінність для організації профілактичної, консультативної та освітньої роботи з молоддю. Вони можуть бути основою для створення тренінгових програм, які сприятимуть формуванню навичок відповідального партнерства та батьківства.

Отже, дослідження дозволяє зробити важливі висновки щодо стану, структури та детермінант психологічної готовності молоді до створення сім'ї в умовах війни. Воно не лише поглиблює наукове розуміння проблеми, а й відкриває перспективи для подальших досліджень у сфері психології сім'ї, особистості та кризової адаптації. Робота доводить, що навіть у несприятливих умовах молода людина прагне до стабільності, підтримки й самореалізації у шлюбі, але цей процес потребує належного супроводу. Подальші наукові розвідки мають зосередитися на розробці інтервенційних програм та вивченні динаміки психологічної готовності впродовж різних етапів соціальних трансформацій. Таким чином, дослідження виконало свою функцію не лише як науковий аналіз, а й як практично значущий внесок у роботу з молоддю в сучасних українських реаліях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Астремська І. В., Зелінська Г. Л. Психологічні особливості подружніх стосунків молодого сім'ї // Габітус. – 2023. – Вип. 54. – С. 209–213.
2. Баратинська А., Пось Л. Ступінь задоволеності шлюбом у осіб з різним рівнем адаптивної поведінки // Молодий вчений. – 2022. – № 3 (103). – С. 37–42.
3. Бахтій А. О., Астремська І. В. Вплив сформованих гендерно зумовлених ролей на відносини в подружній парі // Габітус. – 2023. – № 54. – С. 209–213.
4. Бондарєва Д. А. Розвиток психологічної готовності осіб юнацького віку до сімейного життя : кваліфікац. робота бакалавра : спец. 053 – Психологія / наук. кер. Н. В. Коляда. – Суми : Сумський держ. ун-т, 2023. – 73 с.
5. Бойд К. Мислення чоловіків і жінок : когнітивні відмінності. – Харків : Віват, 2020. – 240 с.
6. Бригадир М. Б. Теорія та методологія сімейної позитивної психотерапії // Габітус. – 2021. – № 28. – С. 42–46.
7. Буряк О. О. Процеси трансформації шлюбних стосунків в сучасному українському суспільстві : магістер. дис. ... : 054 – Соціологія / НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського». – Київ, 2018. – 82 с.
8. Василенко І. А. Особливості стосунків подружжя у сім'ях різного типу за задоволеністю шлюбом // Психологія особистості. – 2021. – Вип. 24, т. 2. – С. 20–24.
9. Василенко Л. П., Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. – 3-тє вид., перероб. і допов. – Київ : ВЦ «Академія», 2017. – 368 с.
10. Вінс В., Кашпур Ю., Кузьменко Т. Гармонізація міжособистісних взаємин подружніх пар засобами психологічного консультування // Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту. – 2022. – № 1 (256). – С. 42–46. – DOI: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2022.1.8>
11. Вовк А. І. Роль сім'ї у розвитку шлюбного потенціалу дитини // Габітус. – 2022. – № 34. – С. 64–69.

12. Вовк А. І. Теоретичне дослідження проблем майбутніх сімей в контексті сформованості шлюбних потенціалів пари // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. психологічні науки. – 2021. – Вип. 9. – С. 66–73. – DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-5208>
13. Вовк А. І. Вплив характеру особистості на її здатність будувати гармонійні сімейні стосунки // Перспективи та інновації науки. – 2022. – № 12(17). – С. 291–303. – DOI: 10.52058/2786-4952-2022-12(17)-291-303
14. Вовк А. І. Роль закладу вищої освіти у підготовці студентської молоді до сімейного життя // Проблеми та стратегії розвитку педагогічної та психологічної освіти в Україні та країнах ЄС : зб. тез наук.-метод. доп. (м. Рига, Латвія, 19.12.2022 – 29.01.2023). – С. 14–19.
15. Вовк А. І. Теоретичний аналіз шлюбного потенціалу особистості // Психологія та педагогіка у ХХІ столітті: перспективні та пріоритетні напрямки досліджень : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Київ, 2021. – С. 86–89.
16. Вовк А. І. Здатність особистості до саморозвитку шлюбного потенціалу // Особистість та суспільство в цифрову еру: психологічний вимір : матеріали ІІІ міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 24.06.2022). – Одеса, 2022. – С. 45–48. – DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.17987>
17. Вовк А. І. Дослідження психологічних умов та чинників, що здійснюють вплив на рівень готовності особистості до шлюбу // Psychology travelogs. – 2024. – № 3. – С. 132–149. – DOI: <https://doi.org/10.31891/pt2024-3-13>
18. Вовк А., Потапчук Є. Готовність до шлюбу як багатогранний процес // Формування особистості сучасного фахівця як суб'єкта самотворення в умовах освітнього простору : матеріали ХІІІ Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 28.11.2024). – Хмельницький : Хмельницький нац. ун-т, 2024. – С. 53–56.
19. Гончар Л. В., Кравченко Т. В. Формування сімейних цінностей у молоді в сучасних соціокультурних умовах : монографія. – Харків : Мадрид, 2016. – 175 с.

20. Гончарук Т. О. Уявлення сучасної молоді про майбутню сім'ю // Психологія та педагогіка. – 2014. – № 4. – С. 26–33.
21. Горецька О., Середюк Н. Психологія сім'ї. – Бердянськ : Ткачук О. В., 2015. – 216 с.
22. Гошковська Д., Жуковська Т. Психологічна готовність студентів до створення сім'ї в контексті аналізу сучасних вітчизняних психологів // Соціальна адаптація особистості в сучасному суспільстві... : матеріали ІХ наук.-практ. інтернет-конф. (28.11–02.12.2022) / за заг. ред. Т. І. Дучимінської та ін. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2022. – С. [вказіть сторінки].
23. Демчук О. Сімейні цінності як парадигма інституту життєдіяльності // Нова педагогічна думка. – 2017. – № 1. – С. 47–49.
24. Дейниченко Л. М. Особливості психологічної готовності до шлюбу в юнацькому віці // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. – 2018. – Вип. 4. – С. 102–106.
25. Дьоміна Г. А. Психологічні особливості готовності до шлюбу сучасної молоді // Теоретичні і прикладні проблеми психології. – 2019. – № 1. – С. 95–105.
26. Дьоміна Г. А. Становлення особистісної зрілості молоді до подружнього життя як психологічна проблема у вітчизняній і зарубіжній психології // Innovative processes in education. – 2017. – С. 40–48. – URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/13115>
27. Жданова І. В., Шахова О. Г., Лихачова Т. С. Гендерні аспекти соціально-психологічної готовності студентів до створення сім'ї // Габітус. – 2020. – Вип. 12, т. 1. – С. 170–175.
28. Затворнюк О. М. Психологія сім'ї : навч.-метод. посіб. – Київ : Видавничий дім «Слово», 2018. – 184 с.
29. Зозуль Т. В. Психологічні особливості розподілу сімейних ролей у подружніх парах із суттєвою різницею у віці // Психологія і особистість. – 2017. – № 1(9). – С. 129–138.

30. Карвацька Н. С., Рудницький Р. І. Гармонія в сім'ї // Буковинський держ. мед. ун-т. – [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/4552-garmoniya-v-sim-i/>
31. Карпова Д., Пашенко Т. Осмислення особистістю сімейних обов'язків на дошлюбному етапі // *Психологічний журнал*. 2024. № 13. С. 80–87. URL: <http://psyj.udpu.edu.ua/issue/view/18540>
32. Кравець В. П. *Підготовка учнівської молоді до сімейного життя в зарубіжній школі та педагогіці : історія та сучасність : монографія*. Тернопіль : ТНПУ, 2019. 256 с.
33. Козел І. Б., Березяк К. М. Особливості розподілу ролей у сім'ї як фактор тривалості шлюбу // *Особистість в екстремальних умовах : матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. (17 травня 2019 р., м. Львів)*. Львів, 2019. С. 112–115.
34. Костюк С. Й., Митрюк В. Ю. Специфіка підготовки молоді до шлюбу та сімейного життя // *Вісник Національного університету оборони України*. 2018. Вип. 1(49). С. 50–59.
35. Котлова Л. О. Уявлення молоді про офіційний та цивільний шлюб: гендерний аспект // *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Вип. 3. Т. 2. С. 64–68.
36. Кошонько Г. А. Теоретичні засади дослідження подружньої сумісності як психологічного феномена // *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 2. С. 155–160.
37. Кравець В. П. Василь Сухомлинський про окремі аспекти формування сім'янина // *Україна – Європа – Світ. Міжнародний збірник наукових праць*. 2018. № 21. С. 231–238.
38. Левченко Є. М. Комунікація та конфлікти між молодими подружніми парами // *Габітус*. 2022. № 44. С. 189–193.
39. Максимова Н. Ю. *Сімейне консультування : навч. посіб.* Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. 304 с.

40. Матохнюк Л. О., Корольова Н. Д. Психологічні особливості мотивації вступу до шлюбу сучасної молоді // *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 11(45). С. 1446–1458.
41. Мушкевич М. І., Федоренко Р. П., Магдисюк Л. І., Дучимінська Т. І. *Психологія молодої сім'ї : монографія*. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 235 с.
42. Парасюк М. В. Проблема сім'ї та сімейних відносин у «Філософії права» Г. Гегеля (до 190-річчя від дня смерті) // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2020. № 47. С. 18–21.
43. Пірен М., Ясенова А. Молода сім'я в сучасному українському суспільстві: стан та проблеми // *Український науковий журнал*. 2018. № 4. URL: <http://socialscience.com.ua/article/657>
44. Потапчук Н. Д., Карпова Д. Є. Формування майбутнього сім'янина як психологічна проблема // *Габітус*. 2022. № 40. С. 183–188. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2022/40-2022/30.pdf>
45. Потапчук Є. М., Карпова Д. Є. Інтимно-сексуальна привабливість людини як важлива складова її шлюбного потенціалу // *Координати розвитку психології здоров'я: реалії та перспективи : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Вінниця, 22–23.11.2018)*. Вінниця : ТВОРИ, 2018. С. 160–162.
46. Потапчук Є. М., Карпова Д. Є. *Психологічна діагностика сімейних ролей як моделей поведінки подружжя: довідник сімейного психолога*. Хмельницький : Видавництво «Polylux design & print», 2021. 52 с.
47. Потапчук Є., Колесник О. Вплив засобів масової інформації на формування майбутнього сім'янина // *Psychology Travelogs*. 2024. № 3. С. 29–36.
48. *Психологія молодої сім'ї : монографія* / І. В. Мушкевич та ін. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 235 с.
49. *Психологія молодої сім'ї : монографія* / Р. Федоренко та ін. 2-ге вид. Луцьк : Вежа-Друк, 2020. 392 с.
50. Столярчук О. А. *Психологія сучасної сім'ї : навч. посіб.* Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2015. 136 с.

51. Сторож А. О. Сучасні тенденції розвитку представлення сучасної молоді про сім'ю // *The 12th International scientific and practical conference "Відповіді про сучасну науку: теорії та практики"* (13–15 січня 2025 р.). SPC, 2025. С. 939.
52. Тюріна В. В. Чинники, що впливають на психологічну готовність студентської молоді до створення сім'ї // *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2014. № 1(15). С. 258–265.
53. Федоренко Р. П. Психологія сім'ї : навч. посіб. / Р. П. Федоренко. – Вид. 3-тє, змін. та доповн. – Луцьк : Вежа-Друк, 2024. – 624 с.
54. Христина С., Дудченко В. Психологічна підготовка студентської молоді до шлюбу та сімейного життя під час дії воєнного стану // Рекомендовано до друку Вченою радою Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту (протокол від 25 квітня 2024 р. № 9). 2024. С. 137.
55. Levinger G. A social psychological perspective on marital dissolution // *Journal of Social Issues*. 2016. № 32(1). P. 21–47.
56. Опитувальник "Шкала кохання і симпатії". URL: <https://studfile.net/preview/8956886/page:3/>
57. Опитувальник ПЕА (розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність). URL: https://www.eztests.xyz/tests/social_volkov/
58. Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя (І. Ф. Юнда). URL: <https://psytests.org/family/yunda.html>
59. Психологічна методика «Діагностика шлюбного потенціалу особистості» (ДШПО) (автор Потапчук Є. М.). <https://elar.khmn.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2345e2ff-26a4-4308-b7f9-8615443190bc/content>